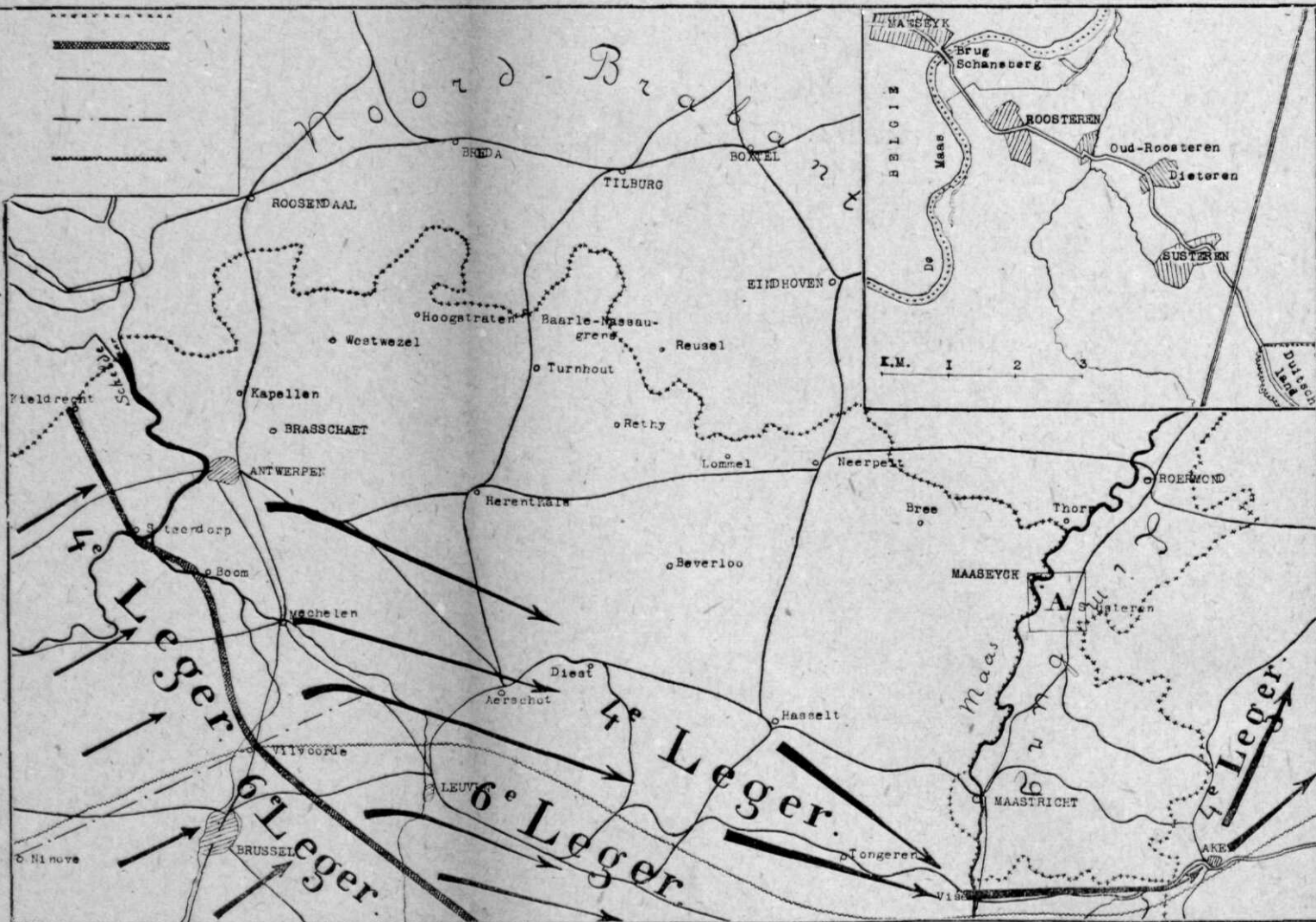

Verklaring.

- Landgrenzen.
- Antwerpen-Maaslinie.
- Spoorwegen.
- Grens tussen 4e en 6e Leger.
- Zuidgrens van de strook, waarbinnen het 4e Leger zich tijdens de ontruiming van België moest ophouden.

Schaal 1 : 800,000.

De doormarsch door Limburg.

I. DE TOESTAND AAN DUITSCHE ZIJDE IN NOORDELIJK BELGIË, EIND OCTOBER 1918—12 NOVEMBER 1918.

Nog versch ligt ons in het geheugen de nota-wisseling, welke in de maand October 1918 werd gevoerd tusschen de Duitse regeering en President Wilson.

Voor Duitschland ging het daarbij met groote sprongen bergafwaarts. De, voor het buitenland zoo goed verborgen, toestand van uitputting, waarin Duitschland verkeerde, vertoonde zich weldra in schrille kleuren aan den vijand en aan de neutralen. Om tot het sluiten van een wapenstilstand te geraken moest Duitschland toestemmen in de ontruiming van het bezette gebied in het Westen (1ste nota), in het staken van de duikbootactie (2de nota) terwijl ten slotte zoodanige voorwaarden werden geëischt, dat een weder openen der vijandelikheden door Duitschland als buitengesloten moest worden beschouwd (3de nota).

Waar het geloof in de overwinning bij het Duitse leger, na de groote aanvallen in het Westen in het voorjaar en in den zomer van 1918, geheel verloren was gegaan, behoeft het wel geen nader betoog hoe, na het succes der wapenen van de Entente op nagenoeg het geheele Westfront gedurende de maanden Augustus, September en October, dat leger volkomen „oorlogsmoede” was.

Voor de troepen aan het front was de loop der onderhandeling over een eventueel sluiten van een wapenstilstand niet onbekend gebleven. De man aan het front vroeg zich af, of het nu nog langer noodig was zijn leven te wagen. De dagorder van het Duitse Opperbevel van den 24sten October, waarin de legers werden aangemoedigd „den vijand met alle kracht het hoofd te bieden” vermocht, gelet op den ingetreden toestand van uitputting, de geestdrift niet meer aan te wakkeren.

Onder den voortdurenden druk der Ententelegers werd, in de eerste Novemberdagen, door het Duitse Opperbevel gelast, ter besparing van krachten het allengs terugwijkende front terug te nemen in de zogenaamde Antwerpen-Maaslinie. Ons tot het Noordelijk gedeelte dier linie bepalende, volgde zij, gerekend vanaf de Ned./Belg. grens, het Westfront van de Stelling van Antwerpen, passeerde bij Steendorp de Schelde en boog over Vilvoorde in Zuid-Oostelijke richting naar Namen. De teruggaande beweging naar die stelling werd in de eerste Novemberweek aangevangen, de sterke Duitse achterhoeden verdedigden het terrein voet voor voet. (Zie de schets.)

Het 4e leger, het Noordelijke, onder bevel van den Generaal Sixt von Arnim telde niet minder dan 21 Divisiën 1), het strekte zich naar het Zuiden uit tot ongeveer de lijn Ninove-Vilvoorde, waar het aansloot bij het 6e leger.

Men vroeg zich af, of de Deutsche strijdkrachten in staat zouden zijn zich in de Antwerpen-Maaslinie te handhaven, dan wel, of het aan de Entente-legers zou gelukken door verdere krachtige aanvallen het vijandelijk front te doorbreken c. q. dat front verder achteruit te dringen.

Het beloop der Ned./Belg. grens (zie de schets) was ten opzichte van de algemeene terugtochtsrichting (West-Oost voor den Noordelijken Deutschen vleugel) alles behalve gunstig. Bij Thorn toch, boog die grens 45 K.M. naar het Zuiden af. Hoe verder nu de Noordelijke vleugel (4e en 6e leger) van het Deutsche front zich naar het Oosten moest terugtrekken, des te moeilijker, ja onmogelijk, zou het worden z o n d e r schending van Nederlandsch grondgebied de Maas te overschrijden. Onmogelijk, omdat onder den druk des vijands geen miljoenenleger geperst kan worden door de 25 K.M. open ruimte tusschen Eysden (Ned./Belg. grens) en Luik. De Deutsche legerleiding had dan echter rekening te houden met de aanwezigheid der Nederlandsche strijdkrachten in Noordbrabant en Limburg, die bij een verder Oostwaarts rukken van den Noordelijken Deutschen vleugel uit de Antwerpen-Maaslinie, op de flank en in den rug gereed stonden. Het Nederlandsche Opperbevel was op zijn hoedel!

De eerste Novemberdagen brachten talrijke berichten nopens desertie en dienstweigering op groote schaal aan het Deutsche front. Ofschoon die berichten niet konden worden gecontroleerd, waren toch de mededeelingen, opgevangen uit den mond van Deutsche deserteurs, overtuigende bewijzen van de inzinking der Deutsche strijdmacht.

Voegt men daarbij de mededeelingen over het vormen van soldatenraden in het bezette gebied van België, over verzet tegen de meerderen, over aanslagen op officieren, berichten, die aan de Nederlandsche grenswachten toestroomden, dan zal het duidelijk zijn, dat de indruk werd gevestigd, dat voor het Deutsche leger een ontzettende débacle voor de deur stond.

Het tooneel veranderde als bij tooverslag. Terwijl de geruchten over een op handen zijnden wapenstilstand hardnekkig aanhielden,

1) Garde Ersatz Divisie, 1e Beiersche Res. Div., 1e en 2e Marine Divisie, 3e Inf. Div., 3e Res. Div., 4e Landw. Div., 11e en 16e Beiersche Inf. Div., 13e Res. Div., 16e Rev. Div., 21e Inf. Div., 23e Inf. Div., 23e Res. Div., 36e Res. Div., 38e Landw. Div., 39e Inf. Div., 49e Res. Div., 56e Inf. Div., 207e Inf. Div., 85e Landw. Div.

Volgens het werkje: „Die Gründe der deutschen Kapitulation vom 11 November 1918” nach amtlichen Urkunden des französischen Grossen Hauptquartiers telde het 4e Leger 26 Divisiën.

greep het proces der ontbinding van de Duitsche troepen in het bezette België steeds krachtiger en sneller om zich heen.

Onmiddellijk aan de Ned./Belg. grens stonden, vanaf Antwerpen naar het Oosten, Duitsche grenstroepen waarvan, voor zoover kon worden nagegaan, de grossen in Kapellen, Westwezel, Hoogstraten, Turnhout, Rethy, Lommel, Neerpelt, Bree en Maaseyck waren gelegerd. Meer Zuidwaarts van de grens bevonden zich bij Brasschaet en Beverloo recrutendepots, terwijl in tal van plaatsen etappentropen waren ondergebracht. Het 4e Leger was in teruggaande beweging naar de lijn Kieldrecht-Vilvoorde.

Bij de grens- en etappentropen was de verwording in vollen gang, terwijl men er zeker van kon zijn, dat de ingetreden malaise niet zou nalaten ook op de fronttroepen invloed uit te oefenen.

Het laat zich begrijpen, dat de toestand aan de overzijde van de grens groote activiteit eischte van het commando der in Noord-Brabant en in Limburg opgestelde Nederlandsche troepenmacht.

Was ten aanzien van een geregelden terugtocht van de Duitsche strijdkrachten een bijeenhouden der Nederlandsche troepenmacht geboden, teneinde een schending der neutraliteit zoo krachtig mogelijk tegen te gaan, thans, nu de mogelijkheid niet was buitengesloten, dat de Duitsche strijdkrachten uiteen zouden vallen en zich zouden oplossen, werden nog andere eischen aan die troepenmacht gesteld. Er moest worden belet, dat de 140 K.M. lange grensstrook tusschen Schelde en Maas en voorts de Maas zelf tusschen Thorn en Eysden, door op zich zelf staande, grootere of kleinere Duitsche verbanden eventueel werden overschreden.

Uit mededeelingen van Duitsche militairen (w. o. officieren) aan onze grenswachten viel op te maken, dat: bij de Duitsche troepen miterij werd verwacht, in het kamp te Beverloo een soldatenraad het heft in handen had genomen, enkele Duitsche troependeelen niet wilden mede doen aan de oproerige beweging en dat onderlinge gevechten werden verwacht. Hier en daar werden door Duitsche soldaten wapens en uitrustingstukken aan Nederlandsche militairen te koop aangeboden, uit de Belgische grensdorpen werden tal van gevallen van dronkenschap bij de Duitsche bezettingen gemeld. Belgische burgers overschreden uit lijfsbehoud onze grens; zij hingen de donkerste tafereelen op van den toestand in hunne grensdorpen, het plunderen en een zich vergrijpen aan de officieren door de Duitsche soldaten waren, volgens hun zeggen, aan de orde van den dag.

Kon het anders, dan dat door deze berichten de reeds verkregen indruk van een toenemende tuchteloosheid werd bevestigd?

Niet onvermeld mag worden gelaten, dat den 9den November de afgetreden Duitsche Keizer bij Eysden de Ned./Belg. grens overschreed. De Opperbevelhebber der Duitsche legerscharen

was, op advies zijner raadslieden, uit het Grootte Hoofdkwartier te Spa vertrokken en naar Nederland uitgeweken 1).

Wie in het begin van November deel uitmaakte van de Nederlandsche troepen in Noord-Brabant en Limburg, voelde dat het ging spannen. Waren de, in de laatste Octoberdagen van uit Noord-België over de grens gekomen Fransche vluchtelingen (ruim 50.000) alsmede de, begin November getroffen, maatregelen voor de ontvangst van groote massa's, uit de Duitsche gevangenkampen losgelaten, krijgsgevangenen voorboden van ophanden zijnde ernstige gebeurtenissen?

Reeds waren de Nederlandsche grenstroepen versterkt en was de grootst mogelijke waakzaamheid bevolen. Maatregelen waren getroffen teneinde de troepen in de kantonnementen onmiddellijk bij de hand te hebben, terwijl voorts troepenverplaatsingen waren overwogen en gedeeltelijk uitgevoerd naar die grensgedeelten, die voor een grenschending in het bijzonder in aanmerking konden komen.

Dat de Nederlandsche soldaat tot het laatst zijn plicht zou vervullen, wanneer onverhoopt de soldaten-lawine van uit België over onze grenzen zou rollen, was niet aan twijfel onderhevig. Wat wèl onzeker was, was het feit of men te doen zou krijgen met nog niet geheel uiteengevallen afdeelingen, die nog eenigszins in de handen hunner aanvoerders waren en waarvan de interneering niet veel moeilijkheden zou opleveren, dan wel of de lawine zich zou voordoen in den vorm van sterke „niemand en niets” ontziende benden, die zich door ons land een weg wilden banen.

De in den loop van den 11^{den} November ingekomen berichten 2) wezen er op, dat de toestand in Noord-België alles behalve rooskleurig was; meerdere inwoners, die in levensgevaar verkeerden, kwamen over de grens en werden welwillend opgenomen. Zou nu ook het Noordelijk deel van België het terrein worden van gevechten, ditmaal tusschen oproerige en niet-oproerige Duitsche afdeelingen? wie zou de verdere verzorging der bevolking op zich nemen, wie de orde handhaven?

Op 11 November werd het sluiten van den wapenstilstand wereld-

1) Op den 9den November werd namens den Rijkskanselier, Prins Max van Baden, telefonisch aan het Grootte Hoofdkwartier bericht, dat de Keizer was afgedankt.

2) Dat de berichten niet overdreven waren, blijkt wel uit de mededeelingen, die thans in Deutschland worden gepubliceerd. Om een enkele greep te doen:

„Die Etappenformation, dabei die Truppen der besetzten Gebiete vergaszen Zucht und Ordnung; sie drängten plündernd in wilder Kopflosigkeit nach Haus.” Ludendorff. Meine Kriegserinnerungen, blz. 619.

„Die Masse der Kampftruppen war an den Hauptkampffronten in einem Raume von 20 bis 30 K.M. Tiefe aufgeschlössen. Meuterei, Fahnenflucht, Plünderung und verbrecherische Eingriffe in den nur mit äussersten Anspannung aufrecht zu erhaltenden Wirtschafts- und Versorgungsapparat des Heeres mehrten sich.” Die Rückführung des Westheeres, blz. 4, Lage am 11. 11. 1918.

kundig. Den Duitschers werd een termijn van 14 dagen gelaten, waarbinnen zij het bezette gebied zouden moeten ontruimen. België herademde!

Reeds in den voormiddag van den daarop volgenden dag verzamelden zich nabij onze grens — en wel te Westwezel, tegenover Baarle-Nassau-grens en tegenover Reusel — Duitsche troepen (bataljons), welke doortocht vroegen, hetgeen door de commandanten der Nederlandsche grensafdeelingen uit den aard der zaak werd geweigerd.

De Nederlandsche Regeering, die van den toestand volkomen op de hoogte was, oordeelde het, in het belang der Belgische bevolking, nuttig de in Noord-België opgestelde Duitsche grensen bezettingstroepen (waarvan de geest, zooals bekend, bijzonder slecht was), die daartoe het verzoek zouden doen, de gelegenheid te geven over Maaseyck door Limburg te trekken, na te zijn ontwapend. Op die wijze kon zij meewerken die bevolking zoo spoedig mogelijk te ontlasten van den loodzwaren druk der Duitsche bezetting. In den nacht van 12 November werd het besluit der Regeering naar den commandant der in Brabant en Limburg opgestelde troepenmacht gekabeld, waarop, in den morgen van den 13^{den} November, de commandanten der grensafdeelingen mededeeling van dat besluit ontvingen. De zich aan de grens anmeldende Duitsche troepen werden daarop naar Maaseyck, de veiligheidsklep van den stoomketel, verwezen.

Alvorens over te gaan tot een bespreking van den doormarsch door Limburg door de ontwapende Duitsche troepen, willen wij nog even stilstaan bij den terugtocht van den Noordelijken vleugel van uit de Antwerpen-Maaslinie. Het Duitsche Opperbevel had niet nagelaten, tijdens de onderhandelingen over den wapenstilstand, den terugmarsch der Duitsche legers onder de oogen te zien. Tegelijk met de mededeeling betreffende het in werking treden van dien wapenstilstand, werden aan de commandanten van legergroepen bevelen verstrekt voor den onmiddellijken afmarsch naar het vaderland 1).

Aan elke legergroep was een zône aangewezen, waarbinnen de terugmarsch van de legers moest worden geregeld. „Die Marschordnungen muszten von vornherein bis zum Rhein durchdacht und ausgegeben werden” 2).

De zône voor de Noordelijke legergroep werd in het Zuiden begrensd door een lijn loopende over Seneffe (beZ. Nivelles)-Huy-Malmedy-Bonn. Binnen deze zône werd aan het 4e Leger een strook toegewezen, die haar Zuidelijke begrenzing vond in de lijn: Ninove-Vilvoorde- ten Z. van Visé-Aken-Dusseldorf, haar Noordelijke in: de Ned./Belg. grens. (Zie de schets.)

1) Die Rückführung des Westheeres.

2) Idem, bladz. 6.

Bij het opmaken dier bevelen heeft het Duitsche Opperbevel geen oogenblik gedacht aan de mogelijkheid van een doorschrijden van Nederlandsch Zuid-Limburg. Het 4e Leger heeft zich, om Zuid-Limburg heen, naar Duitschland terug begeben, waarbij echter niet mag worden vergeten, dat hoewel zeer veel moeilijkheden te overwinnen waren, die terugmarsch niet onder den vijandelijken druk behoefde plaats te hebben.

De divisien waren reeds vóór 13 November in Z.O.lijke richting in marsch gezet en een verandering in de marschrichting van deze groote troepenmassa's zou, bij dezen moeilijk te regelen terugtocht, slechts tot de grootst denkbare verwarring hebben geleid.

De Duitsche troepen zijn dus, evenals in Augustus 1914, om Zuid-Limburg heen gerukt 1). De aanwezigheid van een neutraal Nederlandsch-Limburg heeft de regeling voor den terugmarsch in November 1918 niet weinig verzaard.

II. DE DOORMARSCHE OVER ROOSTEREN-SUSTEREN. DE ONTWAPENING VAN HET PERSONEEL EN DE INTERNEERING VAN HET MATERIEEL.

Zoodra de mededeeling werd ontvangen, dat de Regeering den doormarsch der Duitsche grens- en etappentroepen over ons grondgebied van uit Maeseyk toestond, werden onmiddellijk de hierna te noemen maatregelen getroffen, waardoor een goede gang van zaken werd verzekerd. Dat juist Maeseyk, als punt van uitgang voor den doormarsch, was aangewezen zal duidelijk zijn, wanneer men een blik slaat op bijgevoegde schets. Maeseyk, verbonden door een steenen brug met den Nederlandschen Maasoever, ligt juist tegenover dat gedeelte van de provincie Limburg, waar de Nederl.-Belgische grens, de Nederl.-Duitsche grens het dichtst nadert. (Zie de strook aangeduid met A.)

Op het detailkaartje, aangebracht in den rechter bovenhoek van de schets, is de weg, die van Maeseyk over Roosteren en Susteren naar het Duitsche grondgebied loopt, met een dubbele lijn aangegeven. De afstand, die langs dezen weg over Nederlandsch gebied moet worden afgelegd, bedraagt 7 Kilometer.

Met de regeling van den doormarsch werd, aan Nederlandsche zijde, een hoofdofficier (kolonel) belast, wien de noodige troepen, waaronder talrijke wielrijders-afdeelingen, ter beschikking werden gesteld. Waar voorts de mogelijkheid bestond, dat Duitsch artilleriematerieel zou aanrukken, werd, met het oog op de interneering van dat materieel, een sterk met officieren geëncadreerd detachement artilleristen naar Roosteren gezonden.

De taak der Nederlandsche troepen omvatte:

1) De manoeuvre om Limburg, door Kapitein „Ronduit”. Militaire Spectator, Augustusnummer 1919.

1°. De volledige ontwapening der Duitsche afdeelingen, die van de vergunning der Nederlandsche Regeering, om over Roosteren-Susteren te marcheeren, zouden gebruik maken;

2°. de interneering van het meegevoerde krijgsmaterieel;

3°. het handhaven eener nauwgezette orde langs den marschweg;

4°. een onmiddellijk ingrijpen, wanneer aan het bevel tot ontwapening geen willig oor zou worden verleend;

5°. een eventueel ordenen van ongeregelde troepen en deze onder Nederlandsch militair geleide doorzenden.

Als terrein, waarop de ontwapening zou geschieden en waar het oorlogsmaterieel zou worden verzameld, werd uitgekozen het groote perceel weiland, waarin op het detailkaartje het woord *Schanberg* is geplaatst. Onmiddellijk nadat de Maasbrug gepasseerd was, leidde een afrit naar de ontwapeningsplaats; vandaar kon langs een oprit de marschweg naar Roosteren weder worden bereikt.

Het was natuurlijk zaak bij de brug een sterke macht aanwezig te hebben om, zoo noodig, aan den eisch van ontwapening kracht bij te zetten; Infanterie met mitrailleurs stonden gevechtsbereid.

Bij den uitgang der brug, op Nederlandsch grondgebied, waren een aantal officieren geposteed, teneinde den Duitschen troepencommandanten aanwijzingen te geven nopens het betreden van het ontwapeningsterrein en hetgeen door hen verder te verrichten was.

Wijders mag niet onvermeld worden gelaten, dat de Maasbrug geheel ter vernieling was voorbereid en een detachement genie aanwezig was om haar, zoo noodig, op te blazen. Dit was het werk van minder dan ééne seconde geweest en het zou zeker zijn toegepast, indien onverhoopt ernstige moeilijkheden waren ontstaan.

Aan weerszijden van den marschweg Roosteren-Susteren werden bewakingscompagnieën geplaatst, die een reeks van wachten en posten uitzetten met het doel te waken tegen een verlaten van den weg door Duitsche militairen. De op den marschweg, vanuit de te passeeren dorpen, uitlopende wegen, werden bij kruispunten eveneens door wachten afgesloten. Elk contact van de doormarceerende troepen met Nederlandsche militairen werd vermeden.

Voorts bewogen zich langs den marschweg, waarvan het linker-gedeelte moest worden vrijgehouden, onophoudelijk wielrijderspatrouilles en officieren op rijwielen teneinde den commandant, met de regeling belast, onmiddellijk op de hoogte te kunnen brengen van eventueel intredende stoornissen. Met een zelfde doel was langs den marschweg een telefoonleiding gelegd, aanvangende bij de brug en eindigende bij de Duitsche grens; op die leiding waren verschillende tusschenposten ingeschakeld.

Ten slotte beschikte de commandant nog over een Verlichtingsafdeeling, teneinde bij de reeds vroeg invallende duisternis het ontwapeningsterrein en den marschweg te kunnen verlichten.

Op den 13^{den} November, omstreeks 12.00 middag meldden zich

de eerste Duitsche troepen aan. Zij hadden de bezetting gevormd van Maeseyk en omgeving. Blijkbaar waren de aanvoerders nog niet bekend met de voorwaarden, van Nederlandsche zijde gesteld, waarop doortocht kon worden verleend, althans zij verzochten onder gewapend Nederlandsch militair geleide, doch met behoud van wapenen en krijgsmaterieel te mogen doortrekken.

Dat aan bedoeld verzoek geen gevolg werd gegeven is duidelijk; onze troepen waren op hun post met de mitrailleurs gericht op de brug en onmiddellijke omgeving, teneinde elke krachtdadige poging, die van de overzijde der rivier eventueel mocht worden ondernomen, met geweld te keeren. Tot geweldmaatregelen behoefde men echter niet over te gaan; de Duitsche aanvoerders toch hadden intusschen van hunne chefs instructies ontvangen, inhoudende een volledig opvolgen van de voorwaarden, die hun door de Nederlandsche militairen waren gesteld. In den namiddag zag men van af den Nederlandschen Maasoever, dat verschillende Duitsche soldaten hun geweren bij Maeseyk in de rivier wierpen.

Door den Nederlandschen commandant werd bepaald, dat de Duitsche troepen, gelegerd te Maeseyk e. o., den 14^{den} op Nederlandsch grondgebied zouden worden ontwapend en daarna den doormarsch zouden aanvangen. Dat men gedurende den nacht van 13 op 14 November aan onze zijde op zijn hoede bleef, laat zich denken.

In den voormiddag van den 14^{den} ving de doortocht aan en passeerden de brug het infanterie-regiment Lüdke en een eskadron te voet. De bataljons hadden een sterkte van $\pm$ 600 man. De brug overschrijdende, wierp nog menig Duitsch soldaat zijn wapens in de Maas. Later kwam zulks slechts sporadisch voor.

Hoe geschiedde nu de ontwapening? Op den Nederlandschen oever gekomen, leverden de Duitsche officieren aan een Nederlandschen collega onmiddellijk hunne wapens (degens, dolken, pistolen en revolvers) met munitie in en begeleidden zij daarna hunne afdeelingen naar het ontwapeningsterrein. Aldaar geschiedde de verdere inlevering van wapens (geweren met bajonetten, dolken, mitrailleurs enz.) met bijbehorende munitieën, onder strenge contrôle van Nederlandsche officieren. Het terrein, waarop de ontwapening geschiedde, was afgezet door Nederlandsche schildwachten; er werd afdeelingsgewijze ontwapend, wapenen en munitie werden in stapels neergelegd, die door Nederlandsche militairen werden geordend en bewaakt. De ontwapende afdeelingen verlieten daarna het terrein en vingen den marsch over Roosteren-Susteren aan. De bij de troepen ingedeelde mitrailleurs, lichte bommenwerpers, enz. kortom al het oorlogsmaterieel met toebehooren (afstandmeters, kijkers, gereedschappen, helmen, enz.) werd vereenigd geparkeerd.

Treinen, bestaande uit voertuigen, waarop oorlogsmaterieel (brugmaterieel, verlichtingsmaterieel, telefoonmaterieel, luchtafweerkanon-

nen, enz., enz.) of waarop munitie (handgranaten, projectielen voor bommenwerpers, enz., enz.) was geladen, reden het terrein op en werden geïnterneerd.

Bagagevoertuigen bleven op den marschweg; zij werden door Nederlandsche officieren en onderofficieren nagezien, de wapenen en de munitie van de geleiders en alles wat verder aan oorlogsmaterieel op die voertuigen was geborgen, werd daaruit genomen en door onze soldaten naar het ontwapeningsterrein gebracht.

Hieronder volgt een opgave van de Duitsche troepen, welke zijn doorgemarcheerd na ontwapende te zijn, alsmede van de data waarop zij doortrokken.

Datum.	Troependeel.	Sterkte.
14 Nov.	Bezetting van Maeseyk e. o. Infanterieregiment Lüdke, één eskadron te voet en een afdeling met machinegeweren.	2.000
15 "	Veldhospitaaltrein; bagagetreinen en verplegingstreinen met begeleidend personeel.	300
16 "	Twee bataljons van de groep Beverloo.	2.500
17 "	Eén veldrecrutendepot en afdelingen van het Marinekorps; één Landstormeskadron te voet; personeel van de etappeninspectie, een half Landstormbataljon.	3.000
18 "	Acht veldrecrutendepots, één eskadron dragonders, één afdeling Marine; personeel van het etappen wagenpark No. 4; twee landstormtreinen.	15.000
19 "	Marschgroep Beverloo: Reserve troepen infanterie, artillerie en marine; vier Divisiestaven, één Landstormbataljon, twee batterijen, personeel van drie wagenpark-colonnes, personeel van de werven Gent, Brugge, personeel van etappenmagazijn No. 4, artillerie depot Marinekorps, personeel spoorwegbouwdirectie No. 4.	12.000
20 "	Staf Generaal Commando Marinekorps, personeel Etappen Inspectie No. 4, bakkerij colonne, geneeskundig etappen depot, drie verschillende staven, stormafdeeling van het Marinekorps, auto hospitaaltrein Marinekorps.	5.000
21 "	Eerste Marine divisie: drie matrozen regimenten, verlichtingsafdeeling, pioniercompagnie met bruggen trein, één Landweer infanterie regiment en verschillende staven.	12.000
22 "	Marschgroep Antwerpen: één Landweer infanterie regiment, zes Landstormbataljons met bijbehorende Landstorm pioniercompagnie en één afweerbatterij, Luchtvaartafdeeling compagnieën, marine-veldbakkerij.	10.000
23 "	Tweede Marine divisie: samengesteld ongeveer als de eerste.	8.500
	Totaal . . .	70 300

Ingeleverd en geïnterneerd 1) werden: 53654 geweren en kara-

1) Zie de opgave voorkomende op bladz. 17 van de „Mededeelingen van den Minister van Buitenlandsche Zaken aan de Staten Generaal, April 1918—Juni 1919” (het zoogenaamde „Oranjeboek”) in de „Annexe” van den brief van den Minister van Buitenlandsche Zaken van Karneboek dd. 16 Januari 1919, gericht aan den Belgischen Gezant.

bijnen, 3435 revolvers en pistolen, 552 mitrailleurs, 458 geweermitrailleurs, 59 bommenwerpers, 3 loopgraafmortieren, 12 veldvuurmonden en 12 caissons, 21 kanonnen van 3,7 cM., 4 luchtafweerkanonnen, 7 op auto's (c.q. aanhangwagens) gemonteerde vuurmonden, 237 lichtpistolen, het materieel eener verlichtingsafdeeling, eener pontonafdeeling, eener draadlooze installatie. Voorts groote hoeveelheden munitie, een aantal kisten met instrumenten en werktuigen; een hoeveelheid pioniergereedschap, gasmaskers, ledergoed enz.

De troepen mochten slechts hun persoonlijke bagage (ransels) en een hoeveelheid levensmiddelen voor eenige dagen meevoeren, alsmede de keukenwagens, teneinde in staat te zijn de levensmiddelen te bereiden.

Het scheen ons toe een wijze maatregel van de Duitsche commandanten om de troepen uit de legerverplegingsvoorraden ruim van levensmiddelen te voorzien; met een ledige maag kunnen nu eenmaal geen groote dagmarschen worden afgelegd. Men kon er zeker van zijn, dat zonder het meevoeren dier levensmiddelen de troepen zich door plundering het benoodigde zouden hebben verschaft, waarvan in de eerste plaats het toch reeds zoo zwaar beproefde België het slachtoffer was geworden. Gelet op den levensmiddelen nood in Duitschland was het, ook voor ons land, van het meeste belang, dat geen uitgehongerde afdeelingen zich zouden ophoopen in het Westen van Duitschland nabij de Nederlandsche grens.

Het zal opvallen, dat nòch cavalerie (behoudens de eskadrons te voet) nòch bespannen artillerie en nagenoeg geen bespannen gevechtstreinen hun marschweg over Maeseyk hebben genomen. Zooals door de Duitschers werd medegedeeld — hetgeen later is bevestigd — zijn de bereden afdeelingen behoorende tot de bezettingstroepen en hare gevechtstreinen om Zuid-Limburg heen gerukt, teneinde op die wijze het verlies van hun materieel en paarden door interneering te ontgaan.

Er waren veel bagagevoertuigen bij de troepen, hetgeen verklaarbaar is, indien men weet, dat door de meeste troepen de ransels op karren werden meegevoerd 1) en voor eenige dagen aan levensmiddelen werd meegenomen. De bespanningen dier voertuigen bestonden in hoofdzaak uit een klein slag paarden (Panje-paarden).

Incidenten hebben zich bij den doormarsch niet voorgedaan. Aan Duitsche zijde was van af den 14den November een hoofdofficier (kolonel) belast met de regeling van den afvoer der troepen en der bagagetreinen vanuit Maeseyk. Deze deelde den troepen tevoren mede, wat van hen werd verlangd bij het betreden van ons grondgebied. Dit had het voordeel, dat ieder Duitsch militair de door

1) Volgens het Nederlandsche Velddienstvoorschrift 1915 zijn zes karren benoodigd om de ransels van ééne compagnie mede te voeren. Voor één bataljon worden dat dus vier en twintig karren voor ranselvervoer.

hem in te leveren wapenen en munitie onmiddellijk gereed hield; zoo waren de bajonetten op de geweren geplant, de munitietasschen reeds geopend, pioniergereedschappen losgemaakt, enz. Aan den Nederlandschen commandant werd 's avonds te voren een opgave overhandigd van de afdeelingen, die verzochten op den volgenden dag van de vergunning tot doortrekken te mogen gebruik maken. Over het algemeen kwamen de Duitschers ordelijk aanmarcheeren en werden de, van Nederlandsche zijde gegeven, bevelen met groote stiptheid nagekomen.

Bij de troepen heerschte een vrij opgewekte stemming. Men was blij „huis toe” te gaan. Telkens werd „Die Wacht am Rhein” ingezet. Enkele afdeelingen voerden een Duitse vlag mede, een bos groen boven aan den stok bevestigd. Aan de Oostgrens van Limburg, den vaderlandschen bodem betredend, steeg uit de marsch-colonnes een spontaan gejubel op.

Van den invloed van soldaten-raden bemerkte men niet veel. De leiding van den troep was tijdens den doormarsch in handen van de officieren.

De marschregeling was zoodanig ontworpen, dat de doortocht slechts overdag plaats vond. Het was dan ook niet noodig, dat de verlichtingsafdeeling in werking kwam voor het verlichten van den marschweg.

Zondert men de veldhospitaalafdeelingen, de verplegings- en bagagetreinen, de afdeelingen van de etappeninspectie 4 en de verschillende staven uit, dan zijn aan troepen slechts doorgemarcheerd: een gedeelte der grenstroepen (die aan de Ned.-Belg. grens aan de draadversperring hadden gestaan), een aantal veld-recrutendepots uit het kamp van Beverloo, eenige reserveafdeelingen en de beide Marine-divisiën, welke laatste de bezetting van Antwerpen en omgeving hadden gevormd.

De sage, dat het geheele 4e Leger „door Limburg is ontkomen” is door het vorenstaande voldoende weerlegd.

Wij vermeenen in het vorenstaande duidelijk in het licht te hebben gesteld, dat van een „gewapend” doortrekken van Duitse troepen geen sprake is geweest.

Het is wel merkwaardig, dat een deel der buitenlandsche pers zich zoo weinig heeft aangetrokken van de officieele mededeelingen in het „Oranjeboek”. In die pers werden de meest fantastische verhalen opgedischt van een gewapend doortocht van Duitse legerscharen (hoeveel millioenen wel?). Dat men niet geschroomd heeft met minderwaardige middelen aan die verhalen kracht bij te zetten, blijkt wel uit de publicatie van foto's, waarop gewapende Duitse troepen zijn afgebeeld „op marsch door Limburg”, op-

namen, die echter genomen zijn, toen die troepen nog in België waren.

III. HET ANTWOORD DER NEDERLANDSCHE REGEERING OP DE PROTESTEN
DER GEALLIEERDEN INZAKE DEN DOORMARSCH DOOR LIMBURG.

Zooals bekend, hebben de Regeeringen der Geallieerden protest aangeteekend tegen de handeling onzer Regeering in zake den doormarsch der Duitschers door Limburg.

Die protesten kwalificeerden die handeling als strijdig met de neutraliteit; zij zijn neergelegd in de brieven van de gezanten der betrokken mogendheden, gericht aan den Minister van Buitenlandsche Zaken en zijn als volgt gedateerd: België 23 November, Amerika en Frankrijk 27 November, Engeland en Italië 29 November 1918.

Op de bladzijden 8 tot en met 14 van het „Oranjeboek” is de gevoerde briefwisseling in extenso opgenomen.

Om onvolledigheid en daardoor onduidelijkheid te voorkomen, onthouden wij ons van het geven van uittreksels van die briefwisseling. Slechts willen wij een uitzondering maken voor het antwoord van den Minister van Buitenlandsche Zaken, gericht aan den Belgischen Gezant te 's-Gravenhage, welk schrijven ook ter kennis is gebracht van de andere protesteerende mogendheden en hieronder in zijn geheel wordt opgenomen.

La Haye, le 30 novembre 1918.

Monsieur le Baron,

J'ai eu l'honneur de recevoir l'office de Votre Excellence du 23 novembre dernier par lequel Elle a bien voulu me faire savoir que le Gouvernement du Roi prend acte de ce que le Gouvernement de la Reine a autorisé le passage de troupes allemandes à travers le Limbourg malgré l'état de guerre existant entre la Belgique et l'Allemagne auquel l'armistice n'a pas mis fin, et que le Gouvernement Belge se réserve la faculté de se prémunir contre les conséquences de la décision du Gouvernement Néerlandais et de faire valoir, le cas échéant, tous les droits auxquels cette décision donnera ouverture.

Le Gouvernement de la Reine en examinant cette communication avec l'attention et le soin que son importance mérite regrette que le Gouvernement Belge n'ait pas cru devoir faire connaître les raisons qui justifieraient sa démarche.

Comme il importe d'exclure à ce sujet tout malentendu je crois, dans l'intérêt d'une appréciation correcte de ce que Votre Excellence qualifie de „passage de troupes allemandes à travers le Limbourg,” devoir Lui donner l'exposé suivant des mesures prises par le Gouvernement des Pays-Bas et des considérations qui les ont inspirées.

Certaines troupes allemandes s'étaient présentées à la frontière

en demandant à être admises en territoire néerlandais. Avant la conclusion de l'armistice pareille admission aurait entraîné l'internement de ces troupes. Mais l'armistice avait profondément modifié la situation en fait et en droit, les conditions acceptées par les Allemands étant de nature à exclure une reprise des hostilités. Le maintien de l'internement des militaires belligérants internés aux Pays-Bas conformément à la Convention V de La Haye et des prisonniers de guerre internés dans ce pays en vertu de l'arrangement conclu en 1917 entre la Grande-Bretagne et l'Allemagne était devenu sans objet. Le Gouvernement de la Reine se résolut d'autant plus facilement à leur libération que le Gouvernement Britannique lui avait fait connaître qu'il était bien entendu que les internés allemands rentrant dans ces catégories avaient droit au rapatriement. Or, il ne pouvait interner des militaires allemands au moment où la libération générale des internés fut admise.

Il est vrai que le Gouvernement aurait pu se prévaloir de son droit d'opposer un refus à la prière des troupes allemandes. Ce refus eut été difficile à concilier avec la ligne de conduite suivie en pareilles circonstances pendant toute la durée de la guerre à l'égard de tous les belligérants sans distinction, mais la situation générale du pays à ce moment l'aurait pleinement justifié, vu l'effervescence d'une partie de la population à cette époque, le transport et l'hospitalisation de nombreux réfugiés civils arrivés du Nord de la France et le passage de milliers de prisonniers de guerre libérés en Allemagne, sollicité par leurs Gouvernements. Si malgré cette situation le Gouvernement Royal s'est décidé de ne pas s'opposer à l'arrivée des militaires allemands c'est en premier lieu, sinon uniquement, parceque, comme Votre Excellence ne l'ignore pas, il avait la conception très nette que cette décision serait contraire à l'intérêt de la population du Nord de la Belgique, tant au point de vue de son alimentation, qu'à celui de l'ordre public. Il résultait notamment des rapports reçus par les autorités néerlandaises à la frontière que des conflits armés menaçaient d'éclater entre les militaires en question et d'autres troupes allemandes, conflits dont les habitants de cette contrée devaient fatalement éprouver le contre-coup.

L'accès du territoire néerlandais des troupes allemandes que le Gouvernement n'était pas non plus sous l'obligation d'interner, ne fut cependant pas permis sur toute la ligne de la frontière néerlandobelge.

Afin de pouvoir appliquer strictement le désarmement complet des troupes à leur arrivée ainsi que la séquestration de l'attirail de guerre qu'elles pouvaient amener, et de prévenir, pour des motifs d'ordre intérieur, qu'elles ne se dispersassent sur notre territoire et n'y séjournassent plus longtemps que nécessaire, il était de rigueur de fixer un ou plusieurs endroits où elles seraient admises. A cet effet fut choisi le point frontière de Maeseyck.

En s'appuyant sur l'exposé qui précède, le Gouvernement de la Reine récuse l'interprétation donnée par le Gouvernement Belge aux mesures qu'il a prises, tant en ce qui concerne leur caractère qu'en ce qui regarde leur conséquences.

Je croirais manquer de sincérité si je terminais cette lettre sans Vous traduire, Monsieur le Ministre, l'impression de pénible surprise qu'en face de l'attitude désintéressée du Gouvernement de la Reine Votre communication à laissée auprès de mes collègues et de moi.

Veillez etc.

(get.) VAN KARNEBEEK.

Commentaar op dit schrijven te geven, zou slechts afbreuk doen aan de waarde daarvan. Wij zijn ervan overtuigd, dat, nu de gemoederen langzamerhand bedaard zijn, de zoogenaamde doormarsch door Limburg in een juister licht zal worden gezien, dan voorheen door overprikkeling mogelijk bleek.

DE R.

Artillerie in den bewegings- en in den stellingoorlog,

DOOR

J. C. C. TONNET,

Generaal-Majoor.

Een langdurige stellingoorlog heeft bij de leiding van het artillerievuur nauwkeurigheidsmethoden ingang doen vinden, aan welke practische bruikbaarheid vóór den oorlog niet kon worden geloofd. Wat wetenschap en techniek vermocht te leveren, is dienstbaar gemaakt om de nauwkeurigheid bij het schieten te vergrooten. Merkwaardigerwijze ging deze bijkans tot in het overdrevene opgevoerde nauwkeurigheid gepaard met een munitieverbruik, dat met alle vroegere oorlogspraktijk spotte.

Oogenschijnlijk schuilt er iets tegenstrijdigs in dit aan verspilling grenzende munitiegebruik, samengaande met de pijnlijke nauwkeurigheid, die bij de voorbereiding van het schieten werd betracht. Toch is die tegenstrijdigheid slechts een schijnbare.

Uiteraard zijn in den stellingoorlog de gevallen talloos geweest, waarin de nauwkeurigheidsmethoden juist het middel bij uitnemendheid brachten om het munitiegebruik zooveel als slechts mogelijk bleek te beperken. Door de verfijnde kaartteering der gevechts-terreinen, die met behulp der luchtfotografie tot ver achter het vijandelijke front kon worden voortgezet, door het in rekening brengen van atmosferische en ballistische invloeden, werd het mogelijk om de uitvoering van vele schietopdrachten meer te maken tot artilleristische kunststukjes, dan tot voorbeelden van overdadig munitiegebruik. Het onder vuur nemen van de rustkantonnementen, de opmarschwegen, de depôtplaatsen van den vijand, het beschieten van de met behulp van alle beschikbare middelen op de kaarten vastgelegde artilleriestellingen des vijands, kortom de talrijke schietopdrachten, waaraan de stellingoorlog rijk is, hebben de verfijning van de schietmethoden in het leven geroepen. Zij bood wel degelijk het middel, om bij het nastreven van noodzakelijke nevendoeleinden het munitiegebruik te beperken.

Enmaal in de artillerie ingeburgerd, deden de verfijnde schietmethoden echter tevens haar intrede bij de artilleristische voorbereiding van de geweldige aanvallen, waarmede de tegenstanders elkander trachtten te verpletteren. Maandenlange voorbereiding ging gewoonlijk aan deze aanvallen vooraf, niet alleen om infanterie en artillerie achter het hoofdaanvalspunt samen te trekken, doch tevens om de geweldige munitiemassa's in de eigen fabrieken voor den te

ontketenen vuurstorm gereed te maken. Voor de artilleristische leiding was gewoonlijk ruimschoots tijd voorhanden, om met gebruikmaking van de gewone inschietmethoden het vuur met nauwgezetheid geregeld te zien op het oogenblik, dat de eigenlijke vuurstorm als inleiding van den aanval zou losbreken. De bloedige ervaring van vele mislukte aanvalsstooten had er evenwel toe gedwongen, om dit oogenblik niet ontijdig aan den vijand te verraden. De tegenstander moest door den vuurstorm worden verrast, overvallen, ten einde hem te beletten de „Eingreifdivisionen” die de verdediging aanvullenderwijs moesten voeren, tijdig te versterken. In de latere perioden van den oorlog werd dan ook meer en meer de vuurstorm voorafgegaan door een periode van doodsche stilte, waarin zorgvuldige meting en nauwkeurige berekening in de plaats traden van de tot dusverre gebruikelijke luidruchtige inschietmethoden. Om tactische redenen werd de vuurstorm geheel in het beeld van de verrassing geplaatst en de artillerie kon aan de door de tactiek gestelde eischen voldoen, toen zij in een langdurigen stellingoorlog de nauwkeurige schietmethoden had leeren beheerschen. Niet alleen werd het haar daardoor mogelijk gemaakt het inschieten te bekorten en zelfs geheel achterwege te laten, doch tevens werd de mogelijkheid gegeven, om een deel, zelfs een groot deel, van het geschut eerst in stelling te brengen kort voor het begin van den hoofdaanval, meermalen eerst in den nacht, die aan het kritieke uur voorafging. Ook hierdoor werd de verrassing van den tegenstander gebaat.

Hoe wij ons thans de ervaring van den afgelopen oorlog moeten ten nutte maken?

Zonder meer aan te sluiten aan de artilleristische methoden, waarmee de Deutsche artillerie den tweeden Sommeslag opende, of wel M a n g i n enkele maanden later, den 18^{den} Juli 1918, den tweeden Marneslag inleidde, is uiteraard uitgesloten.

Elke nieuwe oorlog zal toch wederom aanvangen met een bewegingskrijg, die eerst dan zal verstijven, wanneer het „Ringen um die Flanke” zal zijn uitgestreden. De middelen, waarmee een nieuwe bewegingsoorlog zal worden begonnen, zullen evenals voorheen weder zijn beperkt en onvolkomen. Het terrein, waarop zal worden gestreden, is vooraf niet bekend, nóg minder dat waarop het gevecht eventueel wederom in een loopgravenstrijd zal verstijven. Doch dit alles neemt niet weg, dat de richting, waarin de artilleristische leiding voor de voortzetting van den strijd zal hebben te zoeken, thans duidelijker voor oogen staat dan in het eerste oorlogsjaar. Als men daarbij voor oogen houdt, hoe de bewapening van de infanterie als gevolg van de opgedane oorlogservaring is verbeterd geworden, hoe de mitrailleur met zijn geweldige en zekere werking het hoofdwapen voor het voetvolk is geworden, dan ligt het voor de hand, dat de artillerie reeds van den aanvang af naar alle middelen zal moeten grijpen, die haar zekerder en sneller werking bieden, in

de eerste plaats tegen de vijandelijke infanterie, die zoowel in de verdediging, als in den aanval aan kracht heeft gewonnen. Zeer terecht wijst dan ook Luitenant-Kolonel van Essen in het laatste Jaarbericht van Krijgswetenschap er op, hoe het te verwachten is, dat in den veldoorlog het gebruik der artillerie eveneens den invloed dezer factoren zal ondervinden.

De artillerie te velde te brengen, eenerzijds volkomen geschikt om de onvoorziene gevechtsmomenten van den bewegingsoorlog door snelheid, besluitvaardigheid, soepelheid te beheerschen, anderzijds volkomen vertrouwd met alle methoden, die in den stellingoorlog als noodig en bruikbaar zijn erkend, dat is de moeilijke taak, waarvoor de leiding zich geplaatst ziet. Even verkeerd als het zou zijn, om zich blind te staren op het gebruik van de technische hulpmiddelen van de vuurleiding, die tot nog toe gerekend werden tot het terrein van den stellingkrijg, even verkeerd zou het zijn de beteekenis van die hulpmiddelen ook voor den veldoorlog niet tijdig te erkennen.

Een eerste stap in de goede richting is de artilleristische leiding in hooger en lager verband door doelmatige organisatie en voor alles door goed geleide oefeningen nog beter voor haar veelomvattende taak geschikt te maken. De zoeven genoemde overzichtschrijver van het Jaarbericht bepleit de toevoeging aan den artilleriecommandant van een bijzonder orgaan met het oog op de omvangrijke taak, die op dien commandant bij een eenigszins belangrijke troepenmacht komt te rusten. Iedere hoogere artilleriecommandant behoort, ook met het oog op de eischen door den bewegingsoorlog gesteld, in zijn onmiddellijke omgeving officieren te hebben, die hem bij de leiding der artillerie ondersteunen. Deze officieren, die wij kortweg vuurleidingsofficieren zullen noemen, zullen tot taak hebben, om in samenwerking met elkaar, het meer technische gedeelte der vuurleiding te verzorgen. Zulk een organisatie maakt het mogelijk om in technisch opzicht de artillerieleiding te verbeteren, zonder — dit is een belangrijk punt — de aandacht dier leiding van het tactisch gebruik der artillerie af te leiden.

Reeds gedurende het ontmoetingsgevecht kan bij doeltreffende organisatie der staven over het terrein van artilleristische werkzaamheid een net van vuurleidingsorganisatie worden uitgespreid, waardoor de techniek der vuurleiding al dadelijk merkbaar zal worden verbeterd en dat den grondslag vormen moet voor de allens volmaakter wordende organisatie, die voor den stellingkrijg onontbeerlijk is.

Voor een doeltreffende regeling van den dienst der artilleristische luchtwaarneming kunnen de vuurleidingsorganen in den bewegingsoorlog al dadelijk van groote beteekenis zijn. Wel uiten zich de schrijvers, die de opgedane oorlogservaring te boek stellen, doorgaans nog weinig hoopvol over de doeltreffendheid van luchtwaar-

neming in den bewegingsoorlog, doch zulks ontheft niet van de verplichting om de organisatie van dezen dienst met kracht ter hand te nemen. In het bijzonder in onze veelal zoo bedekte gevechts-terreinen biedt de luchtwaarneming het eenige hulpmiddel, om met het eigen artillerievuur ook het terrein te beheerschen, dat achter de lijn der voorste vijandelijke opstellingen is gelegen en gewoonlijk geheel aan het oog van den laag opgestelden waarnemer is onttrokken. Door een dergelijke beheersching van het achterterrein kunnen uiteraard geen beslissende resultaten worden verkregen. Van zóóveel belang schijnt niettemin een tijdige bestrijding van 's vijands artillerie, reeds in de eerste perioden van haar opmarsch, zóó waardevol schijnt de verstoring van 's vijands plannen door verrassende beschieting van opmarschwegen en wegenkruispunten, dat alles in het werk moet worden gesteld, om hierbij de luchtwaarneming ten spoedigste tot haar recht te doen komen. Nu schijnt geen dienst moeilijker te organiseren, dan die van de luchtwaarneming in den bewegingsoorlog. Improvisatie is hier volslagen vruchteloos. Doeltreffende organisatie en zorgvuldige oefening beloven echter veel, al zal moeten worden afgewacht, wat te dezen opzichte zal kunnen worden bereikt. Door veelvuldige oefening en samenspreking van de commandanten der artillerievliegtuigafdeelingen met de vuurleidingsofficieren, door het snel en te juister plaatse doen inrichten der stations, het snel en juist formuleeren der opdrachten, het stelselmatig in gemeen overleg vastleggen van de merkpunten, schijnt het mogelijk reeds bij den aanvang van een gevecht de luchtwaarneming in werking te brengen. Bij oefeningen op de kaart, bij kaderoefeningen in het terrein en ten slotte bij de schietoefeningen zal in toenemende mate de luchtwaarnemingsdienst moeten worden beoefend.

De mogelijkheid om middels luchtwaarneming het geheele gevechts-terrein te beheerschen, leidt er van zelf toe om de geschutopstellingen en hare hoofdrichtlijnen al van huis uit vast te leggen op de beschikbare kaarten, die het eenige middel bieden, om de zelf niet ziende artillerie de punten aan te wijzen, tegen welke zij het vuur zal hebben te richten. De mogelijkheid en de noodzakelijkheid om het gevechtsterrein te beheerschen leiden van zelf tot het maken van eenvoudige vuurkaarten, waaruit eventueel later de verfijnde kaartering van het terrein geboren wordt. Als eenmaal, wellicht in niet ver verwijderde toekomst, alle topografische kaarten zullen zijn overdekt met ruiten-netten, ten dienste der vuurleiding, zal de improvisatie van vuurkaarten in den bewegingsoorlog op geen bezwaar meer stuiten. In afwachting zal die improvisatie met andere eenvoudige hulpmiddelen kunnen geschieden en het is ook hier, dat de vuurleidingsofficier een nieuw veld van werkzaamheid geopend ziet.

Er schuilt in een goed vuurkaartstelsel een groote kracht voor de artilleristische leiding, omdat de vuurkaart het middel biedt om de vuurleiding der artillerie op eenvoudige wijze te registreeren.

Als de vuurleidingsorganen er in slagen voor elk gevechtsmoment de eigen artillerie met hare nulpunten en hoofdrichtlijnen, de stellingen der eigen en der vijandelijke infanterie en alle beschoten doelen en aangewezen merkpunten snel op de kaart te brengen, kan de vastheid der artilleristische leiding in hooge mate winnen. Ook de eigen infanterie zal van de voordeelen van een goed vuurkaartstelsel moeten zijn doordrongen, omdat ook van haar, langs de tactische leiding, de gegevens voor de samenstelling der kaarten moeten worden verkregen. Begrijpt zij, dat een goede stormvuurregeling in onoverzichtelijk terrein slechts dan mogelijk is, als het beloop van haar eigen opstelling met juistheid staat aangegeven op de kaarten der artillerie, die haar de dringend noodige ondersteuning met vuur moet brengen, dan zal zij niet in gebreke blijven van hare zijde mede te werken, om de gegevens te verstrekken.

In bijkans onverbrekelijk verband met het gebruik van de vuurkaart, staat het in rekening brengen van atmosferische invloeden bij het schieten. Geen beter middel, om de inschiet methoden te verkorten, om snel de punten te bereiken of te benaderen, waartegen met behulp van luchtwaarneming, liefst verrassend, het vuur moet worden geopend. Een nieuw veld van werkzaamheid opent zich hier voor de vuurleidingsorganen. Bij gemis aan ervaring moet nog aanvankelijk getast worden naar de beste en voor alles eenvoudigste methoden, om den nieuwen dienst, den weerdienst, ingang te doen vinden. Doch oefening zal weldra leeren, welke mate van nauwkeurigheid daarbij in elk bijzonder geval zal kunnen worden bereikt.

De middelen, voor het in werking brengen van een doeltreffende vuurleidingsorganisatie te velde noodig, kunnen van hoogst eenvoudigen aard zijn. Hulpmiddelen zijn reeds toereikend. Het te volgen stelsel is volkomen bekend. Doch waar het aan ontbreekt oogenblikkelijk, is aan de geoefendheid om het stelsel te velde toe te passen. Het gevaar bestaat, hiervoor werd er reeds op gewezen, dat in zulk een stelsel meer doel dan middel zou kunnen worden gezien. Doch tegen dit gevaar kan en zal gewaakt worden door een doeltreffende voorbereiding en oefening. De oefening is hier alles.

Vuurleidingsoefeningen op de kaart in brigade-, in regiments- en in afdeulingsverband, in nauwe samenwerking met den luchtwaarnemingsdienst, kaderoefeningen in hooger en lager verband in het terrein, zooveel mogelijk in samenwerking met luchtwaarneming, zullen den weg wijzen. Ten slotte zullen de schietoefeningen het middel moeten bieden, om over de doeltreffendheid der organisatie, doch voor alles over de deugdelijkheid en de zorgvuldigheid der oefeningen een oordeel te vellen.

Antwoord op de replieken over het R.K. Defensierapport,

DOOR

J. P. J. VERBERNE,

Majoor der Jagers.

Op de behandeling van bovenstaand Defensierapport in zake legerreorganisatie, vervat in het Septembernummer M. S., is repliek verschenen.

Repliek wordt ook dit keer door inleider toegejuicht, want het is een middel om klaarheid te brengen en om te kunnen uitweiden over punten, die in den opzet van een zoo omvangrijk onderwerp geen meerdere ruimte mochten vergen.

De 1e Luitenant J. G. W. Zegers der Normaal Schietschool heeft getracht in belang van die inrichting een lans te breken. (Zie de November-aflevering M. S.)

Ook deze verdediger begaat tegenover mij de fout, dat hij zich, ten onrechte, niet weet te verplaatsen in de stelling die al mijne betoogen in vakpers en in dag- en weekbladen als grond hadden, mijn stelling, die tot mijn vreugde ook voorzit in het R.K. Defensierapport.

Ten overvloede herhaal ik hier nogmaals deze stelling: „Aanschaffen wat voor onze Nederlandsche verdediging noodzakelijk is, en afschaffen wat hiervoor niet noodzakelijk is.”

Want de jarenlange ondervinding heeft geleerd, dat indien wij dit niet doen en het beetje voor verdediging toegestane geld blijven steken in gewenschte maar niet noodzakelijke dingen, in buitenlandsche grootdoenerij en in eigen niet noodzakelijke „heilige huisjes”, dat wij dan nooit het noodzakelijke zullen krijgen.

Tegen deze stelling moet ieder vastloopen — ook de 1e Luitenant Zegers.

Wat werd ik vroeger in vak- en dagbladpers gehoord! De huidige oorlogen hebben mij geheel in 't gelijk gesteld. Het is geen Napoleontische oorlog meer, maar een oorlog met vuurwapenen. En dit was te voorzien.

Noodzakelijk achtte ik voor het hoofdwapen — dat altijd hoofdwapen zal blijven en waarvan de leiding altijd het moeilijkste is geweest — voldoende en geoefend menschenmaterieel met daarbij behorende vechttuigen; o. m. in hoofdzaak 20.000 drievoetmitrailleur-tjes.

Wat moest ik vechten om lichte mitrailleur-tjes in stede van zware — al mijn artikelen liggen hier neven mij — en had ik gelijk?

Wat moest ik vechten om het lichte drievoetje met pivot van 360° — men zei maar: „elders hebben lichte mitrailleurs ook geen „affuitje” — en had ik geen gelijk?

Wat moest ik, als voorzitter der mitrailleurcommissie, vechten voor een vast standvizier bij den Lewis en verstelbaar dito voor grotere afstanden — en had ik gelijk?

Wat moest ik vechten voor een handvat aan den Lewis — men zei maar: „elders bestaat nergens een handvat” — en had ik gelijk?

Vóór het invoeren der hondenkarren schreef ik: „weg toch met „die dure lastige Belgische hondentractie, dat vredesgepruts” — had ik gelijk?

Noodzakelijk is — schreef ik steeds — dat elk infanterist, de tamboer en de kolonel, den mitrailleur kan bedienen.

En nu wil de Normaal Schietschool, naast het toch al zeer uitgebreide personeel aan officieren, onderofficieren en minderen aan die School verbonden, nog personeel voor het geven van cursussen, ten doel hebbende „lichte” mitraillisten op te leiden; terwijl in alle buitenlandsche reglementen het gezonde vecht-standpunt gehuldigd wordt — dat ook wij hier steeds ingang hebben trachten te doen vinden — dat elk infanterist den mitrailleur moet kunnen bedienen, welk standpunt ook door de Infanterie-reglementencommissie in de Aanwijzingen is vastgelegd. De N. S. S. acht de Aanwijzingen onuitvoerbaar, oordeelt de bediening en de vuurleiding der mitrailleurs hiervoor veel te moeielijk, wil voor de lichte mitrailleurs bijzondere mitraillisten-vuurleiders, wil mitraillisten-specialisten, wil ook hiervoor afzonderlijke cursussen, wil bijzonder opleidingspersoneel. De N. S. S. wil voor elke functie bij den zwaren mitrailleur een afzonderlijken specialist, die alleen voor die ééne functie wordt opgeleid; dit acht ik fout en hiertegen vecht ik nu al 10 jaren.

In de buitenlandsche reglementen is de infanteriegroepscommandant, de infanteriekorporaal of sergeant, zeer terecht ook vuurleider van het hoofdorgaan van zijn groep: het mitrailleurkje.

Het bedienen behoeft geen specialisten, geen aparte onderwijzers, geen cursussen, waarvan wij er al genoeg hebben. Bij mijn bataljon in Roermond liet ik bij het politieke Februari-spaninkje alle militairen, (recruten, fouriers, sergeant-majoor-administrateurs, kleermaker, grijze schoenmaker, geweermaker, adjudant-onderofficier, officieren) vuren met den Schwarzlose en dadelijk ging het best.

Bij een met den Lewis gehouden demonstratie in November te Waalsdorp stond de Infanterie-reglementen-commissie versted over den eenvoud van samenstelling en de bediening; ook bij het schieten door 2 commissieleden onmiddellijk uitstekende uitkomsten. Ten overvloede werd eenige dagen later voor en door die commissie nog een oefening gehouden op het strand te Scheveningen in tegenwoordigheid van den Directeur der N. S. S. Hierbij het rapport:

Schiетоefening met L. M.'s op 12 November 1920.

Doelen: Eenige kop- borst- en rompschijven, opgesteld op het strand; tusschenruimte gemiddeld 4 pas.

Afstand: 300 M.

Atmosfeer: Zeer nevelig, weinig wind (schuins achter).

Schutters: 8 man, welke tevoren nimmer een L. M. hadden gezien.

Zij behoorden tot de Januariploeg, waren thans blijvend gedeelte en hadden in hun eerste-oefening gemiddeld 5 schietoefeningen met het geweer geschoten.

Storingen: Geene.

Verloop der oefening. 1°. Zeer korte uitlegging aan de verzamelde schutters van de manipulaties noodig om den L. M. te richten en af te vuren.

2°. Door een onderofficier der N.S.S. werden 2 zeer korte vuurstooten (totaal 15 patronen) afgegeven op een der uiterste schijven, teneinde de manschappen aan den knal te wennen (er waren 2 treffers in de schijf).

3°. Achtereenvolgens werden door 2 manschappen eenige korte vuurstooten (totaal 56 patronen) afgegeven tegen 3 rompschijven (getroffen: 3 figuren met 7 treffers).

4°. Daarna werden door de 6 overige manschappen eenige korte vuurstooten (totaal 123 patronen) afgegeven tegen 3 borst- en 4 kopschijven (getroffen: 3 figuren met 10 treffers).

Schitterend succes!

Cursussen en mitrailleur-specialisten zijn overbodig, een dure N.S.S. is hiervoor niet noodzakelijk; hoogstens een bekwaam technisch goed ontwikkeld infanterie officier bij de Commissie van Proefneming. De N.S.S. geeft geen evenredig rendement wanneer wij in gedachten houden het vele noodzakelijke dat ons wèl ontbreekt.

Elk infanterie officier moet op Academie en Hoofdcursus onderwijs leeren geven in schieten (en gymnastiek) — dit is een gemakkelijk gedeelte van zijn vak.

De 1e Luitenant Zegers der N.S.S. heeft in het legerbelang goed gedaan met het bepleiten van het voortbestaan der N.S.S., maar in het belang van het bestaansrecht van zijn „heilig huisje” had hij beter gedaan, even als zoovelen vóór hem, om te zwiigen.

En dan komt hij ons gewichtig vertellen, dat men wielrijders-organisaties niet op den eersten mobilisatie-dag uit den grond kan stampen door infanteristen op een rijwiel te zetten. Dit is heusch geen uitvinding, geen origineele gedachte; dit weet ieder pas gepromoveerde tweede luitenant. Voorbereiding en organisatie is voor alles — ook voor wielrijders — noodig.

Alleen ook weer in deze materie niet mank gaan aan gewichtigdoenerij, die reeds zooveel gezonde ontwikkeling bij ons heeft gefnuikt. De heer Zegers acht niet ieder infanterie officier geschikt om een compagnie wielrijders, om een bataljon wielrijders aan te voeren. Ook in dit opzicht verschil ik volkomen van meening — ouderwetsche denkbeelden. Ik acht elk normaal beroepsinfanterie- en cavalerie officier hiertoe in staat — het is geen heksentoer.

Infanterie officieren moesten in 1910 bereden mitrailleurafdeelingen opbouwen, oefenen en commandeeren — aldus geheel nieuw de mitrailleurs, geheel nieuw al die Ieren — en het ging in vredes-tijden best en in de mobilisatiejaren met de 120 gevorderde paarden uitstekend 1).

Alle commando's werden in den grooten oorlog vervuld door burgers in uniform, door reserve-officieren!

De organisatie die de Luitenant Zegers recommandeert heeft hij kunnen vinden in mijn Legerreorganisatie-artikelen die ik schreef en die men eertijds overdreven vond. Kleine divisies van 3 regimenten infanterie, 1 regiment veldartillerie met bijbehorend eskadron patrouilleruiters, 1 bataljon wielrijders, 1 compagnie infanteriepio-niers werden uit verschillende (ook finantieele) overwegingen dezer-zijds al 10 jaren gepropageerd in vak- en dagbladen.

Ouderwetsche denkbeelden, gewichtigdoenerij over mitrailleurs en over wielrijders; het is er mee als met de artikelen die ik schreef tegen de dure uitbreiding der stampaarden bij onze veld-artillerie vóór de mobilisatie. Ook in deze materie gewichtige bezwaren, doch bij de mobilisatie zat alles op gevorderde paarden en 't ging best; schitterende galopmanoeuvres uit Napoleontische tijden zijn thans belachelijk en alleen rustig en gedekt trekwerk is noodzakelijk. Stukrijders moesten alleen op teugel leeren rijden, hier zijn geen dure rij scholen voor noodzakelijk.

Niet iedereen kan zich na den grooten oorlog aanpassen aan de moderne eischen — voor Nederlandsche officieren met viermaand-sche-oefeningstijd der miliciens is dit nog veel moeilijker; grondige studie is noodzakelijk.

De heer Zegers, oud-Commandant der 8e C. W. had ook inzake de belangen der wielrijders beter gedaan met te zwiigen.

En ten slotte betreffende mijn denkbeelden over de cavalerie met bijbehorende rijdende artillerie aan den Ritmeester Wirix het volgende.

Allereerst het voor Nederland noodzakelijke en als dan nog mil-lioenen resten, dan gaarne nog hier niet noodzakelijke cavalerie,

1) Deze vergelijking gaat mank. De Redactie vereenigt zich met de opinie van den heer Z e g e r s. Zie ook het naschrift der Redactie in het Septembernummer M. S. '20. Red.

rijdende artillerie enz. . . . want hoe meer en hoe beter strijdkrachten des te liever is dit ons. Wij propageerden dit jaren geleden, omdat wij begrepen, dat bij het verschijnen van mitrailleurs en snelvuurgeschut en snelvuurgeweren er niet meer gestreden kon worden met de borsten der paarden, maar met schiettuig. De schok moest verdwijnen, de brigade met bijbehorende rijdende artillerie moest verdwijnen — hoe wij dit ook bejammerden. Ons belastinggeld moest in schiettuig en munitie en niet in paardenmagen.

En ten einde raad zoekt men tot behoud van de cavalerie naar een emplooi — en de Majoor van Dobben van den Generalen Staf beval het vorige jaar in M. S. aan, om de cavalerie toch vooral het schieten en graven en tirailleeren duchtig te leeren, doch de Majoor Gelderman, bang voor het voortbestaan, antwoordde hierop: neen, vooral de oude ruiter-tactiek.

En trots alle onnatuurlijk gewring om voortbestaan zoowel elders als hier, zegeviert in alle buitenlandsche cavalerie-reglementen het vuurgevecht.

Het juist verschenen Fransche cavalerie-reglement is een juweel van een reglement voor . . . . infanterie. Precies dezelfde denkbeelden die de heer van Dobben propageerde anderhalf jaar vóór 't verschijnen van dat voorschrift, een half jaar vóór zijn detachering in Frankrijk begon. Precies hetzelfde idee hetwelk ook dezerzijds jaren geleden gepropageerd werd.

En blijven wij nu consequent, en betrachten daarbij tevens ons leger — en ons belastingbelang, dan schaffen wij die dure in onze terreinen niet noodzakelijke maar lastige paarden af en vervangen deze door goedkoope rijwielen. Bovendien vliegers.

Alles — ook dit — heeft bezwaren, maar 't voortbestaan is niet noodzakelijk voor de Nederlandsche actieve landsverdediging en dus moesten wij zeer tot ons leedwezen het afschaffen ook van dit hier niet noodzakelijke wel inleiden.

Tegen onze stelling zal geen enkel weldenkend vaderlander gekant zijn.

Naschrift der Redactie. Wij sluiten hiermede het debat over het R.K. Defensierapport. Gaarne zullen wij echter aan hem, die de handschoen wil oprapen voor de N.S.S. plaatsruimte in ons tijdschrift verleen.

Ten aanzien van de cavalerie-brigade berijdt de heer Verberne een zijner geliefkoosde stokpaardjes. Het zou onverantwoordelijk zijn onze (zwakke) cavalerie af te schaffen. Een veldleger zonder een uit cavalerie, vliegtuigen en wielrijders samengesteld verkenningsorgaan, achten wij niet geschikt voor eenige operatie buiten het polderland.

Een en ander over de Fransche schietregels.

DOOR

KAPITEIN U. J. W. ROLDANUS.

Voor de geheele Fransche artillerie — welker bewapening loopt van kalibers van 58 m.M. (loopgraafmortier) tot 400 m.M. — bestaat één schietvoorschrift en daarin één stel schietregels, echter met bijzondere bepalingen voor de verschillende soorten, waarin de artillerie is te verdeelen, als: bereden artillerie, zware artillerie van het veldleger, zware artillerie van groot vermogen (kalibers van ± 16 tot ± 40 c.M.) en loopgraafartillerie.

Verschillende, door mij bijgewoone, schietoefeningen van de leerlingen der Ecole Militaire de l'Artillerie geven aanleiding tot een bespreking van deze schietregels. Bij deze schietoefeningen klimt men stelselmatig op van het eenvoudige tot het moeilijke. Een eerste serie oefeningen is gewijd aan S-vuur, met verschillende wijzen van waarneming, n.l. waarneming in de onmiddellijke nabijheid van de schootslijn en waarneming uit één of meer posten ver zijwaarts van de schootslijn. In al deze gevallen wordt het S-vuur afgegeven met de bedoeling: rechtstreeks treffen.

Om redenen van diversen aard werden de eerste oefeningen gehouden met één kanon van 120 m.M. L (systeem de B a n g e), wat ouderdom, uiterlijk voorkomen e. d. aangaat, zeer wel te vergelijken met ons kanon van 12 c.M. L St. Het wordt gebruikt — zooals 't in den afgeloopen oorlog ook is gebruikt — met radgordels (cingolis, gewicht 325 K.G. per stuk), wiggen en met den staart rustende op en bevestigd aan een staartplank. Deze plank, eigenlijk een soort Ht. bak (gewicht ± 200 K.G.), waarin de staart rust, glijdt met den staart bij den terugloop over den grond en vermindert de terugloop dus door de wrijving; tevens wordt het zich in den grond werken van den staart belet. De terugloop is gering (± 30 c.M.) en de affuit verplaatst zich niet zijdelings. De schietoefeningen werden gehouden met gietijzeren granaten gevuld met buskruit en voorzien van schokbuis (totaal gewicht 18 K.G.) en een lading zwart buskruit, wat V_0 betreft (ruim 300 M.), overeenkomende met de lading R. B. No. 2. Er zijn 6 ladingen R. B. bij dezen vuurmond in gebruik; zooveel mogelijk moet steeds de kleinst mogelijke lading worden gebruikt. Daar het schietterrein in de nabijheid van het garnizoen niet toelaat veel verder dan ± 5000 M. te schieten, is de lading No. 2 gekozen.

Wat de richtmiddelen betreft, behalve een gewone opzet met

dwarsarm en vizierkorrel is er per stuk een goniometer (hoekmeter), welke bij gebruik boven op het kanon wordt geplaatst en vóór het schot wordt afgenomen. Deze goniometer heeft een verdeelden cirkelrand, welke verdeeld is in 40 gelijke deelen; iedere verdeling = 10 „grades” of 100 „decigrades”. (Men onderscheidt nl. „grades” en „degrés”; 1 grade = het $\frac{1}{100}$ e deel van een cirkelquadrant, 1 degré = $\frac{1}{90}$ e deel van een cirkelquadrant; de grade is verdeeld in 10 decigrades, de decigrade in 10 centigrades, de degré in 60 minuten, de minute in 60 seconden).

Een rondsel, met verdeling 0—100 maakt het mogelijk den goniometer te stellen tot 1 decigrade nauwkeurig.

Voor de hoogterichting dient een z.g.n. „niveau”, overeenkomend met ons „quadrant”, echter van fijnere constructie en dat tot 1' nauwkeurig kan worden gesteld. Het niveau wordt bij dit kanon geplaatst op een stevig voetstuk, aan de rechtertap bevestigd. De hoogterichting met behulp van het niveau wordt als de nauwkeurigste methode beschouwd — het is althans in de schietregels algemeen (dus voor alle geschutsoorten, ook voor veldgeschut) voorgeschreven voor alle „tirs de précision” — z.g.n. juistheidsvuur of vuur, waarbij rechtstreeks treffen van het doel wordt beoogd.

Deze korte uitwijding over het materieel was noodig om de hieronder volgende voorbeelden te kunnen volgen, terwijl tevens nog wordt opgemerkt, dat de kijkers (prismakijkers en vaststaande kijkers) als regel van een $\frac{0}{100}$ verdeling (waarvan 6400 per cirkelomtrek) zijn voorzien. Men moet dus bij het vuren met dit geschut en bij gebruik van den goniometer als instrument voor zijd. richting de opgemeten $\frac{0}{100}$ omzetten in decigrades. (1 decigr. = $1,6 \frac{0}{100}$ of bij betrekkelijk kleine afwijkingen = $1,5 \frac{0}{100}$ of wel $1 \frac{0}{100} = \frac{2}{3}$ decigr.). Daar de verdeelingen bij dezen goniometer bovendien tegen de wijzers van een uurwerk inloopen, moet men zich bij het commandeeren van het vuur wel herinneren dat een schot links nu tot meer correctie en rechts tot minder correctie aanleiding geeft.

Bij de eerste oefeningen werden vooraf (bijv. op den voorafgaanden namiddag of morgen) door 2 leerlingen de coördinaten en de juiste hoogte van het stuk — waarmede gevraagd zal worden — bepaald. Tevens werden hun opgegeven de coördinaten van het punt, waarop het stuk gericht nu gereed moet staan voor den aanvang van het vuur. Dit punt, een silhouet-kerktorentje, even onmisbaar en heilig als de „Molen” op de Oldebroeksche heide, ligt ongeveer in 't midden van 't zeer beperkt doelenterrein. Het schietterrein is nl. niet veel breeder dan ± 300 M. Daar het schietterrein bovendien door 2 belangrijke wegen wordt doorsneden, waarop een druk doorgaand verkeer, moeten van ieder half uur de wegen 10 minuten worden geopend; de overblijvende 20 minuten zijn dus beschikbaar voor een vuur; vandaar dat de vuren slechts uit weinig projectielen bestaan en men niet veel verder komt dan grens- en begin van groepschieten.

Onmiddellijk voor ieder vuur krijgt de aangewezen B. C. de coördinaten en de hoogteligging van het doel, terwijl bij den aanvang van de oefening temperatuur, barometerstand, windrichting en windsnelheid worden bekend gemaakt. De B. C. moet nu in de aan zijn vuur voorafgaande tien minuten de noodige berekeningen maken en de batterij (het stuk) richten.

Als doelen fungeren groote rotsblokken, helrood geschilderd, en enkele silhouetten van huizen.

Op de beide eerste oefeningsdagen (telkens een middag of een ochtend) werd telkens $4 \times$ een S-vuur afgegeven met waarneming in de onmiddellijke nabijheid van de batterij. De bedoeling bij alle vuren was toepassing van de regels voor het rechtstreeks treffen.

Deze regels komen — ontdaan van diverse bijkomstigheden — neer op 't volgende:

Ieder stuk schiet wat lengte en breedte betreft op zich zelf in tegen het aangewezen deel van het doel. Bij waarneming met behulp van vliegtuigen en indien de breedte van het doel niet meer dan 10 ‰ bedraagt wordt een gezamenlijk inschietpunt in 't midden van het doel gekozen. Daar het inschieten uit grens- en groepschieten bestaat, volgt uit 't bovenstaande, dat het regel is dat ieder stuk ook op zich zelf grensschiet. Een noot vermeldt dan ook als bijzonderheid, dat, wanneer de B. C. zeker is van de juiste grootte der drachtsverschillen tusschen de vuurmonden zijner batterij, het inschieten (d. i. dus grens- en groepschieten) ook per batterij kan worden geregeld.

Schieten voor de breedte. Men begint met het aanbrengen van groote correcties om zoo spoedig mogelijk ook zijdelings grenzen te krijgen. Daarna worden de zijdelingsche afwijkingen volgens haar grootte gecorrigeerd. Zoodra een zijd. afwijking niet grooter is dan $4 B S_{50}$ $\left\{ \begin{array}{l} \text{behalve voor loopgraafartie en zware artie} \\ \text{van groot vermogen te stellen op } 3 \text{ ‰} \text{ of } 2 \text{ décigrades} \end{array} \right\}$ wordt de zijd. richting alleen gecorrigeerd wanneer meerdere schoten een afwijking in denzelfden zin vertoonen en dan wel van het gemiddelde van de som der afwijkingen.

Schieten voor de lengte. Dit begint zoodra de regeling van de zijdelingsche richting het waarnemen van het (+) of (—) mogelijk maakt. Wanneer de waarnemingslijn echter een zeer grooten hoek maakt met de schootslijn kan het aanbeveling verdienen eerst de lengte in orde te maken en daarna de zijdelingsche richting te regelen.

Bij slecht zicht kan het aanbeveling verdienen te beginnen met lagen met zeer korte tusschenruimten of bij snelvuurmaterieel met 2 of 3 schoten per stuk, onmiddellijk achter elkaar af te vuren.

Het grensschieten moet leiden tot 2 opzethoogen, met een verschil van 1 „fourchette” (zie hieronder), waarvan de eene O. H. (—), de andere (+) is. Men beslist pas over het (—) of (+) zijn

van een O.H. indien twee schoten, met dezelfde O. H. gedaan, beide (—) of (+) zijn. Geeft een zelfde O. H. één (—) en één (+) schot, dan wordt deze „contradiction” opgeheven door nog 2 schoten met dezelfde O. H. te doen. Zijn deze laatste 2 schoten (—) of (+), dan wordt de O. H. als (—) of (+) beschouwd; geven ook deze 2 schoten wisseling in teeken, dan wordt deze O. H. behouden voor het groepschieten.

Een schot in het doel geldt voor 2 schoten, één (—) en één (+), de hierdoor ontstane „contradiction” wordt opgeheven door 2 andere schoten.

Wanneer de voorbereiding van het vuur slechts vluchtig heeft plaats gehad (dus zonder het doen van berekeningen betreffende de dag-invloeden), of wel wanneer de eerste schoten klaarblijkelijk ver van het doel zijn verwijderd, kan men met 2 „fourchettes” vooruitgaan tot het doel ingesloten is, daarna worden de grenzen vernauwd tot 1 „fourchette”.

De grootte van de „fourchette” vindt men in de schootstafels. Zij is veranderlijk, want zij hangt af van de lengtespreiding.

Men neemt aan, dat de oorlogsspreiding $1\frac{1}{2} \times$ de in de schootstafels voorkomende „theoretische” spreiding is. In de schootstafels komt voor de z.g.n. „écart probable”, het dubbele van dat getal is de S 50. Achtmaal de „écart probable” is dus de totale theoretische spreiding, de totale oorlogsspreiding wordt dus op $12 \times$ deze „écart probable” gesteld. De „fourchette” is de halve oorlogsspreiding dus $6 \times$ de „écart probable”. Zij komt in de schootstafels niet in Meters doch in graden en minuten voor en dan afgerond tot veelvouden van 5 of 10 minuten of zelfs tot in $\frac{1}{2}$ graden.

Door de „fourchette” op de halve oorlogsspreiding te stellen, neemt men aan, dat het doel in de spreiding ligt van de groep, die met de gehalveerde O. H. der grensschoten wordt afgegeven. Dat dit niet absoluut waar is, erkent ook het voorschrift; vallen bijv. de beide (—) schoten in de strooken 2 en 7 en kort (—), dan ligt de groep met de gehalveerde O. H. totaal (+). Het voorschrift beschouwt dit als een mogelijk, doch weinig voorkomend geval.

De onderzoekingen van Overste B o m e r t in de Juni-aflevering 1920 van het Artilleristisch Tijdschrift leeren ons dat 't theoretisch weinig voorkomend geval zich in de practijk nog wel eens meer voordoet.

Het groepschieten. Dit moet leiden tot een O. H., welke nagenoeg evenveel (+) en (—) schoten geeft. Het groepschieten begint met de gehalveerde O. H. tusschen de (—) en (+) grenzen of wel met de O. H. die (—) en (+) schoten heeft gegeven. De groep bestaat uit 12 schoten. Indien men echter weinig tijd of weinig munitie heeft, of wel indien het materieel slechts een zeer

langzaam vuren toelaat, kan het aantal schoten per groep worden verminderd, doch mag nimmer dalen beneden 6.

Wanneer in de groep niet evenveel (+) als (—) schoten voorkomen, wordt de O.H. gewijzigd met evenveel $\frac{1}{n}$ deelen van de „fourchette”, als er schoten van teeken moeten wisselen om een gelijk aantal (—) en (+) schoten te krijgen. (n = aantal schoten van de groep).

Wanneer de eerste 6 schoten van de groep van 12 in denzelfden zin vallen, gaat men met $\frac{1}{2}$ fourchette vooruit of terug en doet opnieuw 6 schoten. Men neemt aan dat deze 12 schoten zijn afgegeven met de gemiddelde O.H. en handelt verder als boven.

Eenige voorbeelden zijn:

I.

No. v/h schot.	El.	Ligging v/h schot.		Toelichtingen.
		+ of +	R. of L	
1	19°36'	—	3 R	„Fourchette” = 50'.
2	20°26'	+	4 R	Het gem. der 2 schoten, zijd. gewijzigd.
3	20°26'	+	0—0	De (+) grens is gecontroleerd, nu de (—) grens controleren.
4	19°36'	—	2 L	Groepschieten met de gehalveerde O.H.
5	20°1'	+	2 L	
6		+	3 L	
7		+	1 L	
8	+	2 L	Zijd. gewijzigd.	
9	+	0—0	Wederom zijd. gewijzigd.	
10	+	3 L		
11	+	2 L		
12	+	3 L	Er zijn feitelijk 12 schoten met 19°48' gedaan waarvan 3 (—) en 9 (+) schoten; 3 (+) schoten moeten van teeken wisselen; de O.H. moet verminderd worden met $\frac{3}{12} \times 50' = 12'$; men gaat dus door met 19°36'.	
13	19°36'	+		1 R
14	—	3 L		
15	—	1 R	0—0	
16	—	0—0		

II.

No. v/h schot.	El.	Ligging v/h schot.		Toelichtingen.
		i of +	R. L of +	
1	17°6'	—	2 L	„Fourchette” = 50'.
2	17°56'	+	1 R	
3	17°56'	+	1 R	De (+) is gecontrôleerd.
4	17°6'	?	?	
5	17°6'	—	0—0	De (—) is gecontroleerd.
6	17°31'	—	0—0	
7	id.	+	0—0	Van deze groep van 6 zijn 5 schoten (+), 1 (—); 2 schoten moeten dus van teeken wisselen; men wijzigt met $\frac{2}{6} = \frac{1}{3}$ fourchette = 17' en begint een 2e groep met 17°14'.
8	id.	?	2 R	
9	id.	?	2 R	
10	id.	+	0—0	
11	id.	+	0—0	
12	id.	+	0—0	
13	id.	+	0—0	

III.

No. v/h schot.	El.	Ligging v/h schot.		Toelichtingen.
		i of +	R. L of +	
1	16°30'	—	0—0	„Fourchette” = 40'.
2	17°10'	—	0—0	
3	17°50'	+	0—0	
4	17°50'	+	0—0	De (+) grens is gecontrôleerd.
5	17°10'	?	1 R	
6	id.	+	0—0	17°10' geeft een „contradiction” dus nog 2 schoten.
7	id.	—	2 L	
8	id.	+	0—0	17°10' heeft tweemaal wisseling in teeken gegeven. Deze O. H. wordt behouden voor 't groepschieten.
9	id.	+	1 L	Begin van het groepschieten.
10	id.	—	0—0	

Het uitwerkingsvuur begint met de O. H. waartoe het groepschieten heeft geleid, bijv. in 't 2e voorbeeld de O. H. 17°14'. Men schiet nu een serie van 24 of 48 schoten in lagenvuur 1 of 2 seconden. Uit de waarneming van deze serie leidt men af welke correctie men

voor de geheele batterij moet aanbrengen. Men beschouwt dus nu de 4 stukken van de batterij voor de lengte als één geheel. Individuele correcties zijn niet uitgesloten, doch mogen eerst worden toegepast, nadat er minstens evenveel schoten in uitwerkingsvuur zijn afgegeven als vooraf bij het groepschieten zijn gelost.

Het geheele uitwerkingsvuur moet worden waargenomen; men moet de juistheid en daarmee dus de uitwerking niet opofferen aan de snelheid.

Wanneer het vuur niet meer goed ligt, moet de waarnemer trachten na te gaan of één kanon niet meer juist schiet dan wel of de geheele batterij dit doet. In het eerste geval wordt een individuele wijziging aangebracht of wel het stuk valt tijdelijk uit, in het tweede geval moet opnieuw worden ingeschoten.

Een volgende serie oefeningen was gewijd aan S-vuur met waarneming buiten de batterij en wel in de eerste plaats met gebruikmaking van 2 posten buiten de batterij.

Drieërlei methoden van verwerking der gegevens werden toegepast.

1e. Uit de waarneming van 2 posten buiten de batterij bepaalt men den zin der afwijkingen (zoowel van de lengte als van de breedte afw. dus niet hun grootte) en past dan de schietregels toe, zooals zij hierboven zijn gegeven voor waarneming in of nabij de schootslijn. Men bepaalde den zin der afwijkingen door op een stuk papier de schootslijn, de 2 waarnemingslijnen en lijnen op bijv. 5 of 10^{0/00} L en R van de waarnemingslijnen te trekken. Hierdoor wordt vanzelf rekening gehouden met het verschil in lengte van waarn.lijn en schootslijn. Heeft men den zin der afwijking gevonden, dan gaat men zoowel voor de lengte als de breedte grensschieten. Daarop volgt het groepschieten voor de lengte en voor de breedte.

In onderstaand voorbeeld komt de breedteregeling niet goed uit:

No. v/h schot.	El.	Waarneming.		Beslissing.	Toelichtingen.
		L post.	R post.		
1	19°	30 R	16 R	(—) R	„Fourchette” = 1°. De breedte wordt niet gewijzigd. Zijd. gewijzigd.
2	20°	15 R	15 R	(+) R	
3	id.	8 R	2 L	(+) L	Schot 2, 3, 4 = 2 (—) en 2 (+) schoten, dus nu groepschieten.
4	id.	14 R	4 L	(—) R	
5	id.	2 L	12 R	(+) R	
6	id.	3 R	4 R	(+) R	
7	id.	2 R	2 R	(+) R	
8	id.	0—0	10 R	(+) R	

De B. C. rekent de grensschoten mede in de groep en telt de schoten 2 t/m 8 voor een groep van 9 schoten waarin 3 (—) en 6 (+) zijn, wijzigt nu de E. met $\frac{1}{9}$ fourchette en begint een groep met $19^{\circ}55'$. 4 schoten met deze E. gedaan leveren op:

No. v/h schot.	El.	Waarneming.		Beslissing.	Toelichtingen.
		L post.	R post.		
9	$19^{\circ}15'$	10 L	9 L	(—) L	} Zijd. gewijzigd.
10	id.	5 L	10 L	(—) L	
11	id.	8 L	8 R	(+) L	
12	id.	10 L	2 L	(+) L	

Wat de lengte betreft komt 't bijzonder mooi uit; wat de zijd. richting betreft had men na 't eerste schot moeten wijzigen om een schot L te krijgen; deze zijd. richting moeten verifiëren, daarna de richting van het eerste schot wederom moeten controleeren of deze richting inderdaad een schot R geeft, om daarna met de gemiddelde zijd. richting door te gaan.

2e. Bij de 2e methode zoekt men de grootte der afwijkingen. Men neemt hierbij waar uit 3 posten nl. uit een post R, een post L en een post in de batterij. Vooraf heeft men op flinke schaal en c.q. duidelijkheidshalve met verschillend gekleurde inkt een soort „trefferblad” geconstrueerd. Nemen de 3 posten hetzelfde schot waar, dan moeten theoretisch de 3 waarn.lijnen elkaar in 1 punt snijden; ontstaat er een klein driehoekje, dan neemt men 't zwaartepunt van dit driehoekje. Wil deze methode slagen, dan is noodig:

dat de coördinaten van de eigen opstelling, van de waarnemingsposten en van het doel met groote nauwkeurigheid bekend zijn;

dat er absolute zekerheid bestaat, dat de drie waarnemingsinstrumenten op het zelfde punt van het doel zijn gericht;

dat er een goede telefonische verbinding is, zoodat de posten gewaarschuwd kunnen worden op 't oogenblik, dat 't schot afgaat.

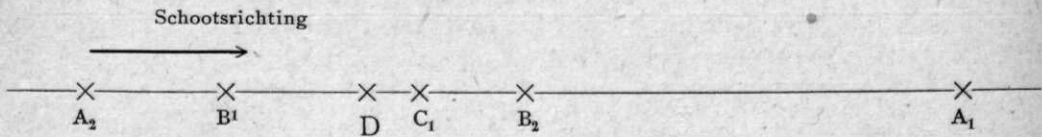
Het doel moet uit de batterij zichtbaar zijn; het gebruik der 2 posten zijwaarts dient dus om tot een inzicht in de grootte der afwijkingen te komen. Voorts moeten er tijd en gelegenheid bestaan om met groote nauwkeurigheid een trefferblad samen te stellen.

Al deze omstandigheden kunnen in den stellingoorlog voorkomen en dan kan deze methode voordeel opleveren.

Voor het schieten met kennis van de grootte der afwijkingen bestaan afzonderlijke regels.

Deze regels komen op het volgende neer:

Na ieder schot wordt de O.H. (E) en de C.D. gewijzigd voor een bedrag gelijk aan de opgemeten afwijking, gedeeld door het nummer van het schot.

Zij D het doel en A_1 de plaats waar het 1e schot valt, dat met de O. H. H_1 wordt afgegeven.

Om het schot in D te krijgen, vuurt men een volgend schot af met de O. H. H_2 gewijzigd voor den afstand $D.A_1$. Dit schot valt bijv. in A_2 .

Men neemt nu aan dat, als het 1e schot niet met de O. H. H_1 maar dadelijk met H_2 was afgeschoten en alle omstandigheden (o.a. atmosferische) dezelfde gebleven zijn, het schot in D zou zijn gevallen. Men heeft dus 2 schoten met H_2 nl. 1 (fictief) in D en 1 in A_2 . Het gemiddelde van deze 2 schoten ligt in B_1 zijnde $B_1 D = \frac{1}{2} A_2 D$. Na het 2e schot wordt de O. H. H_2 gewijzigd voor den afstand $B_1 D$ en het 3e schot met de opnieuw gewijzigde O. H. H_3 afgevuurd.

Nu valt 't schot in B_2 . Dezelfde redeneering volgende zijn nu 2 fictieve schoten met de O. H. H_3 afgegeven en men neemt aan, dat deze in D zouden zijn gevallen en 1 werkelijk schot, dat in B_2 is gevallen. Het gemiddelde dezer 3 schoten is C_1 , zijnde $D C_1 = \frac{1}{3} D B_2$.

Men wijzigd nu de O. H. weer voor den afstand $D C_1$. Maar aangezien er eenmaal een eind aan het wijzigen moet komen, bijv. doordat de aan te brengen correcties te klein worden, is voorgeschreven, dat, als na 7 schoten het vuur nog niet is geregeld, men uitscheidt met de serie en opnieuw begint. Het vuur wordt als geregeld beschouwd, indien men 3 achtereenvolgende malen wijzigingen aanbrengt, die, wat de lengte betreft, kleiner zijn dan $1/6$ van de vork en, wat de breedte betreft, kleiner zijn dan $\frac{1}{2} B S_{50}$.

Het 1e schot telt niet mede; dit schot dient alleen om de volgende schoten dichtbij het doel te krijgen. Bovendien gaat deze methode alleen op, wanneer het vuur zoo vlug wordt afgegeven, dat de atmosferische omstandigheden gedurende het vuur in het geheel geen wijziging ondergaan.

Hoe het in de practijk kan loopen, toont 't volgende staatje aan.

No. v/h schot.	Elevatie.	Waarnemingen.			Beslissing.	Toelichtingen.
		L post.	R post.	Batterij.		
1 ⊙	17°19'	10 L	15 L	4 L	40 M. (—) 4 L	De E. wordt voor 40 M. gewijzigd en de zijd. correctie voor 4.
1	17°35'	14 R	17 L	0—0	120 M. (—) 0—0	De E. wordt voor 120 M. gewijzigd.
2	18°15'	15 L	10 R	2 L	110 M. (+) 2 L	De E. wordt voor 55 M. gewijzigd; de zijd. correctie voor 1.
3	17°56'	1 L	8 R	1 R	40 M. (+) 1 R	De E. wordt voor 14 M. gewijzigd; de zijd. correctie wordt niet gewijzigd.
4	17°51'	0—0	10 R	1 R	50 M. (+) 1 R	1e wijziging $< \frac{1}{6}$ vork. De E. wordt voor 12 M. gewijzigd; de zijd. correctie wordt niet gewijzigd.
5	17°47'	2 L	5 L	2 L	20 M. (—) 2 L	2e wijziging $< \frac{1}{6}$ vork. De E. wordt voor 4 M. gewijzigd; de zijd. correctie wordt niet gewijzigd.
6	17°48'	10 R	3 R	3 R	Het gemiddelde van deze 4 schoten ligt 67 M. (—) en 1 R.	Nu gaat men een groep schieten met de laatst gewijzigde O. H. In verband met tijds- en munitiegebrek werd het gemiddelde van 4 schoten genomen. Wijzig men voor dit gemiddelde, dan zou de volgende serie beginnen met E. 18°12' en de zijd. corr. voor 1 R gewijzigd.
7	id.	25 R	?	3 R		
8	id.	11 R	15 L	0—0		
9	id.	3 R	3 L	0—0		

Men ziet dat de practijk niet altijd met de theorie klopt; schot No. 1 ligt verder van het doel dan schot No. 1 ⊙ hoewel de bedoeling van het niet laten medetellen van schot No. 1 ⊙ is om de groote fouten er uit te halen. Volgens de theorie zouden de schoten 1 t/m 4, onder dezelfde omstandigheden met 17°47' afgegeven, op het doel moeten hebben gelegen, zoodat het gemiddelde van de 4 fictieve schoten met 't schot No. 5, 4 M. (—) werd aangenomen. De vermeerdering in O. H. met 1' voor deze 4 M. bracht het gemiddelde van 4 echte schoten 67 M. (—), van welke 4 schoten 1 schot ruim 125 M. (—) ligt. De serie, die dan goed zou moeten

zijn, zou worden afgegeven met een E van $18^{\circ}12'$, d. i. maar iets minder dan de E van schot No. 2, dat 60 M. (+) lag.

Dat kleine wijzigingen niet veel uithalen, blijkt uit de resultaten der wijzigingen.

De theoretische wijziging van 55 M. in 't mindere wijzigt 70 M. in 't mindere (schot 2 op 3).

De theoretische wijziging van 14 M. in 't mindere wijzigt 10 M. in 't meerdere (schot 3 op 4).

De theoretische wijziging van 12 M. in 't mindere wijzigt 70 M. in 't meerdere (schot 4 op 5).

De theoretische wijziging van 4 M. in 't meerdere wijzigt 47 M. in 't mindere (gemiddelde van 4 schoten) (schot 5 op 6—9).

Dat een schot met waarschijnlijke abnormale afwijking, door den B. C. niet buiten rekening gelaten, de zaak geheel bederft, bleek bij een ander vuur. Hiervan heb ik alleen de resultaten, niet de grootte der afwijkingen in M. kunnen opnemen.

No. v/h schot.	El.	Waarnemingen.			Beslissing.	Toelichtingen.
		L post.	R post.	Batterij.		
1 ⊙	$19^{\circ}28'$	30 R	27 R	11 R	(+) 8 R	Voor lengte en breedte gewijzigd.
1	$19^{\circ}13'$	14 R	13 L	1 R	(-) 1 R	Idem.
2	$19^{\circ}57'$	0—0	3 L	0—0	(-) 0—0	Helft v/d lengte afw. gecorrigeerd. (1e corr. $< \frac{1}{6}$ vork.)
3	20°	40 L	40 R	2 L	^{ver} (+) 2 L	$\frac{1}{3}$ v/d lengte afw. gecorrigeerd.
4	$19^{\circ}20'$	16 R	11 L	1 R	(-) 1 R	$\frac{1}{4}$ v/d lengte afw. gecorrigeerd. (2e cor. $= \frac{1}{6}$ vork.)
5	$19^{\circ}40'$	8 R	11 L	0—0	(-) 0—0	$\frac{1}{5}$ v/d lengte afw. gecorrigeerd. (3e corr. $< \frac{1}{6}$ vork.)
6	$19^{\circ}35'$	12 R	14 L	0—0	(-) 0—0	Dit schot ligt verder (-) dan No. 5; $\frac{1}{6}$ v/d afw. gecorrigeerd. Nu zou men volgens 't voorschrift opnieuw moeten beginnen met een serie van 6 schoten. Bij wijze van proef gaat men met drie beschikbare schoten nog door.

De schoten No. 7 en 8, afgegeven met de voor $\frac{1}{6}$ van de afwijking van schot No. 6 gecorrigeerde E., nl. $19^{\circ}45'$, geven 2 kleine afwijkingen (—); schot No. 9 werd afgegeven met een E van $19^{\circ}47'$, waarbij het gemiddelde der afwijkingen van de schoten No. 7 en 8 was gecorrigeerd. Dit schot gaf een afwijking (—) grooter dan de schoten 7 en 8. Men ziet, men komt niet uit 't gescharrel! Afgescheiden van het feit, dat schot No. 3 waarschijnlijk de zaak heeft bedorven, komt hierbij nog dat de BC schoot tegen een doel op een sterke helling, terwijl de lengte-afwijkingen werden gewijzigd alsof op horizontaal terrein werd geschoten. Wil men met een nauwkeurige methode resultaten bereiken, dan mag men niets negeeren wat tot onnauwkeurigheden kan leiden i. c. helling v/h terrein, maar dan moet men bovendien een goed inzicht hebben in hoeverre men een schot buiten rekening moet laten.

Een volgende BC hield rekening met de helling van het terrein bij het doel (afgeleid uit de hoogtelijnen op de vuurkaart) en had ook overigens geluk, zoodat spoedig goede resultaten werden bereikt.

No. v/h schot.	El.	Waarnemingen.			Beslissing.	Toelichtingen.
		L post.	R post.	Batterij.		
1 ⊙	21°	52 R	16 R	12 R	(+) 10 R	Lengte en breedte gewijzigd.
1	$20^{\circ}10'$	10 L	2 L	2 L	(—) 2 L	Idem.
2	20°	2 R	11 L	2 L	(—) 2 L	Lengte en breedte voor de helft gewijzigd.
3	$20^{\circ}14'$	8 L	6 R	0—0	(+) 0—0	Lengte voor $\frac{1}{3}$ gewijzigd.
4	$20^{\circ}9'$	1 R	11 L	2 L	(—) 2 L	" " $\frac{1}{4}$ "
5	$20^{\circ}14'$	7 L	6 R	0—0	(+) 0—0	" " $\frac{1}{5}$ "
						De laatste drie wijzigingen zijn $< \frac{1}{6}$ vork, dus nu een groep.
6	$20^{\circ}11'$	14 L	4 R	2 L	(+) 2 L	} Goed, gemiddeld kort (+) en iets links.
7	id.	1 L	7 L	1 L	(—) 1 L	
8	id.	1 R	5 L	0—0	(—) 0—0	
9	id.	5 L	4 R	0—0	(+) 0—0	

Een andere methode, die o. a. voorgeschreven is bij de vuurleiding met behulp van organen, buiten de Afdeeling staande (bijv. met behulp van vliegtuigen), bestaat in het afgeven van een serie schoten met dezelfde O.H. en het daarna wijzigen van de O.H. voor de gemiddelde afwijking van de schoten dezer serie. Hoe grooter 't aantal schoten, hoe meer het gemiddelde van deze schoten zal

overeenkomen met het werkelijke G. T. Het aantal schoten eener serie bedraagt hoogstens 24.

Een ander middel, om tot de kennis van de grootte der afwijkingen te komen, bestaat in de vervanging van het — voor ieder bijzonder geval te construeeren — trefferblad door een zgn. „grille d'observation.” Op een Ht plank is een zinken plaat bevestigd, waarop een verdeelde cirkelrand is aangebracht, benevens 2 loodrecht op elkaar staande middellijnen; een van die lijnen stelt de schootsrichting voor. Evenwijdig aan en loodrecht op de schootsrichting zijn binnen den cirkelrand lijnen getrokken met 1 cM. tusschenruimte; overeenkomende met $10^0/00$ of 50 M. voor de schaal van $1/5000$, voor welke schaal het geheel is geconstrueerd. De cirkelvormige rand is in 6400 deelen verdeeld. Op dezelfde schaal van $1/5000$ zijn op doorzichtige platen in verschillende kleuren (rood, groen, blauw) lijnen getrokken, welke de waarnemingslijn en lijnen op $10^0/00$ L en R daarvan voorstellen. Op de waarnemingslijn komen afstandsverdelingen, eveneens op schaal $1/5000$ voor. In verband met de lengte van de waarnemingslijnen kiest men de platen en bevestigt deze met veerklemmen op de Ht-plank, rekening houdende met de grootte der waarnemingshoeken. Uit de inkomende berichten van de waarnemingsposten stelt men nu — evenals op 't trefferblad — gemakkelijk de plaats der schoten en dus de grootte der afwijkingen vast.

Bij enkele oefeningen werden deze methoden van schieten en bepaling van de grootte der afwijkingen toegepast. Het spreekt van zelf, dat deze beide methoden onafhankelijk van elkaar kunnen worden gebezigd. In verband met het gering aantal beschikbare projectielen bestonden de seriën uit een gering aantal schoten.

Men begint in den regel met 2 schoten om eventueel groote afwijkingen te veronzijdigen. Bij een eerste oefening vielen het eerste en tweede schot evenveel (+) als (—). Er werden nog 4 schoten met dezelfde gegevens gedaan en het gemiddelde van deze 6 schoten lag 24 M. (—) en 3 R. Na wijziging lag het gemiddelde ($\pm$) en 1 R.

Dat het niet altijd zoo mooi gaat, is begrijpelijk. Men vergete niet, dat in alle tot nu toe behandelde gevallen alle voorbereidende berekeningen hebben plaats gehad en dat van alle doelen, waarnemingsposten enz. de coördinaten met groote nauwkeurigheid bekend zijn.

(Wordt vervolgd.)

Brief aan den Spectator,
(vertaald uit het Javaansch)

DOOR

I.

Zijn woord is de waarheid.

In oprechtheid en eerlijkheid komt deze brief van mij, die zich noemt I' en brengt met zich vele heilwensen. Moge het den Heer der Legerscharen, den Vorst van het Heelal welgevallig zijn, dat hij den Spectator bereike op den dag, dat deze in bloeiende kracht en gezondheid zijnen negentigsten rondgang door de twaalf maanden van het jaar zal aanvangen. Uw deel zij voorspoed en welstand tot in Eeuwigheid! Zoo zij het!

Vervolgens wilde ik U doen weten, hoezeer het mijn hart tot vreugde stemt, dat Gij en Uw zoo veel jongere broeder 1) tot elkander zijt gekomen en dat Gij beiden verstaan hebt hoe twee loten van denzelfden stam in saamenhoorigheid vereend moeten wezen. Want ik wilde U doen vernemen, hoe verwonderd en verbaasd het mij te moede was, als ik een, laat het zijn geringe, scheiding in meerdere groepen meende te moeten bespeuren onder broederen, die de wapenen onder dezelfde banieren dragen en die „door hetzelfde levensdoel” zich steeds in hun jeugdlid „verwant” noemden. Het scheen mij steeds toe, als waren er groepen, die zich bonden in niet gelijk gekleurde banden en die werden als gescheiden bladen van de tamarinde, welke toch één hoofdnerf bijeen moet houden. Moge het U gegeven zijn, die bindende kracht te bezitten 2).

Vervolgens wilde Uw dienaar het verzoek tot U richten, dat Uwe aandacht zich moge uitstrekken tot wat de Verhevene, wiens glans gaat boven die van Zon en Maan, doet geschieden in het land, dat zoo ver weg en toch zoo na tot het Uwe is. Moge het niet een toevalligheid alleen zijn, dat met den negentigsten dag van Uwe geboorte viering, welke ditmaal dubbel belangrijk is, aanvangt het jaar, waarin herboren staat te worden de vriendschap die was als van een ouderen broeder en waar door Uw land steeds verbonden aan het andere was. Nu de hand van den voorgd hare aanraking lossen gaat maken, zullen het nieuwe banden moeten wezen,

1) Bedoeld is waarschijnlijk het Artilleristisch Tijdschrift, Vert.

2) De briefschrijver heeft hier blijkbaar in Oostersche beeldspraak willen zinspelen op het bestaan van zoovele officiersvereeningen in zoo'n klein leger, waarnaast dan nog een groep niet leden staat. Vert.

die in de aansnellende toekomst het teeken van samenhoorigheid zullen vormen. De band, die gelijk was aan het gezag van den dwingenden, leidenden Vader, zal vervangen moeten worden door een eindeloos aantal banden van persoonlijke genegenheid en belangstelling, welke alle te samen hechter zullen blijken, dan die ééne uit ons verlatende dagen 1). Uw dienaar is echter van gedachte, dat daartoe het aantal dergenen uit Uw land, die in het overzeesche gewest, hetzij voor korten dan wel langen tijd zich een levensdoel zoeken, zich zal moeten uitzetten en zal moeten gedijen als de rijsthalm op een welbesproeid veld. Ook denkt hij, dat zonder een groote verbreiding van wetenschap en kennis omtrent die gewesten, dit niet mogelijk zal zijn. Het is daarom, dat Uw dienaar het verzoek doet, om hiertoe te blijven medewerken, om, waar het U mogelijk zal zijn en overal waar de gelegenheid op Uwen weg gevonden zal worden, een oogenblik stil te staan, om te getuigen van den noodzaak van het bestaan der gevoelens van samenhoorigheid die den stand der krijgslieden van beide legerscharen zullen moeten omvatten, gelijk de liaan zich slingert tusschen twee boomen in het woud, aldus vormend een grooter dekkend geheel. Het welslagen van Uwe pogingen zal heil brengen aan beide zijden. Moge dit Uw streven worden en velen opheffen kunnen, die thans met neergebogen hoofd, als de vermoeide karavaangeleider, die den verzengenden dorren wind ziet aankomen, het jaar van Uw negentigste verveelvuldiging zuchtend tegemoet zien, vrezend, dat het hun te zwaar zal blijken, om wat hun wellicht staat gebracht te worden, te onderkennen als werk bestuurd door den rechtvaardigen hand van Allah 2). Zijn naam zij geprezen tot aan het einde der werelden. Zoo zij het.

Geschreven aan den weg der Trillende Boomen, op den avond, dat de maan de laatste maal vol was in het ons verlatende jaar.

---

1) De bekende ontvoogding van het Inlandsch bestuur en de verwachte nieuwe richting in de koloniale politiek, welke aanstuurt op meerdere of mindere zelfstandigheid van Indië. Het is den lezer bekend, dat de voorstellen uit het z.g. nieuwe bestuursontwerp door den Volksraad met 24 tegen 5 stemmen werden aangenomen in November, en dat in diezelfde maand de luitenant kolonel Opperman, lid van den Volksraad (benoemd door de regeering) een motie indiende, strekkende tot het verplaatsen van het zwaartepunt der regeering van den Haag naar Batavia. (Vergelijk de nieuwe staatsregelingen voor Egypte en Britsch-Indië met overeenkomstige strekking). Vert.

2) De schrijver heeft hier blijkbaar een beeld, om zijn gevoelens te schetsen, ontleend aan het Arabisch, een taal, die op het betere proza en op brieven veel invloed heeft geoefend. Speciaal in dit geval moest hij daar wel te rade gaan, omdat ons Indië dergelijke troosteloze aspecten niet kent. Vert.

Gegevens vreemde legers. (Januari 1921.)

DUITSCHLAND. IV.

Bijzonderheden, betreffende de organisatie van het 100.000 man leger.

Staf van een regiment infanterie: 1 kolonel regimentscomdt., 1 hoofdofficier toegevoegd, 1 kapitein of luitenant, 2 luitenants; 1 officier van gezondheid, 1 paardenarts, 1 geweermaker, 1 betaalmeeester, 2 onderofficieren, 1 kapelmeeester, 40 muzikanten, 13 manschappen, 10 rijpaarden, 2 trekpaarden.

Staf van een infanterie-verbindingcompagnie: 1 kapitein, 1 sergeant-majoor, 8 onderofficieren, 17 manschappen, 1 rijpaard, 4 trekpaarden.

Staf van een bataljon-infanterie: 2 hoofdofficieren, 1 kapitein, 3 luitenants, 2 officieren van gezondheid, 2 geweermakers, 1 hoefsmid, 3 betaalmeeesters, 1 sergeant-majoor, 14 onderofficieren, 1 hulpgeweermaker, 1 staftamboer, 80 manschappen, 9 rijpaarden, 10 trekpaarden.

Sterkte van een compagnie-infanterie: 1 kapitein, 2 luitenants, 1 sergeant-majoor, 2 dd. officieren, 14 onderofficieren, 141 manschappen, 1 rijpaard, 6 trekpaarden.

Sterkte van een compagnie-wielrijders: 1 kapitein, 2 luitenants, 1 betaalmeeester, 1 sergeant-majoor, 1 sergeant-majoor-instructeur, 10 onderofficieren, 1 hulpgeweermaker, 105 manschappen, 4 trekpaarden.

Sterkte van een compagnie zware mitrailleurs: 1 kapitein, 2 luitenants, 1 sergeant-majoor, 2 sergeanten-majoor-instructeur, 20 onderofficieren, 1 hulpgeweermaker, 95 manschappen, 12 rijpaarden, 26 trekpaarden.

Staf van den artilleriecommandant eener Divisie: 1 generaal-majoor, artilleriecommandant, 1 hoofdofficier toegevoegd, 1 kapitein of luitenant, 1 luitenant, 6 onderofficieren, 24 manschappen, 13 rijpaarden, 8 trekpaarden.

Staf van een regiment artillerie: 1 luitenant-kolonel regimentscommandant, 1 hoofdofficier toegevoegd, 1 kapitein of luitenant, 1 officier van gezondheid, 1 paardenarts, 1 officier-vuurwerker, 1 smidbankwerker, 1 hulpsmidbankwerker, 1 betaalmeeester, 5 onderofficieren, 1 kapelmeeester, 24 muzikanten, 35 manschappen, 43 rijpaarden, 10 trekpaarden.

Staf van een afdeeling: 2 hoofdofficieren, 1 kapitein, 1 luitenant, 1 officier van gezondheid, 1 paardenarts, 2 machine-bank-

werkers, 3 betaalmeesters, 4 onderofficieren, 32 manschappen, 14 rijpaarden, 10 trekpaarden.

Sterkte van een batterij veldartillerie: 1 kapitein, 4 luitenants, 1 opperwachtmeester, 1 opperwachtmeester-instructeur, 16 onderofficieren, 1 hoefsmid, 117 manschappen, 25 rijpaarden, 58 trekpaarden.

Sterkte van een batterij-infanteriegeschut: 1 kapitein, 4 luitenants, 1 wachtmeester, 1 wachtmeester-instructeur, 24 onderofficieren, 1 hoefsmid, 125 manschappen, 23 rijpaarden, 78 trekpaarden.

Staf van een bataljon pioniers: 2 hoofdofficieren, 1 kapitein of luitenant, 1 luitenant, 1 officier van gezondheid, 1 geweermaker, 3 betaalmeesters, 1 wagenmeester, 3 onderofficieren, 1 hulpgeweermaker, 1 kapelmeester, 24 muzikanten, 19 manschappen, 8 rijpaarden, 4 trekpaarden.

Sterkte van een pioniercompagnie: 1 kapitein, 2 luitenants, 1 wagenmeester, 1 sergeant-majoor, 2 sergeanten-majoor instructeur, 14 onderofficieren, 139 manschappen, 4 rijpaarden, 20 trekpaarden.

Sterkte van een zoeklichtensectie, behorende bij één der compagnieën van een bataljon pioniers: 1 luitenant, 2 sergeanten-majoor-instructeur, 3 onderofficieren, 1 hoefsmid, 32 manschappen, 1 rijpaard, 28 trekpaarden.

Staf van een verbindingsafdeeling: 1 hoofdofficier, 1 kapitein, 2 luitenants, 2 officieren van gezondheid, 1 paardenarts, 1 geweermaker, 2 betaalmeesters, 1 wagenmeester, 1 wachtmeester instructeur, 5 onderofficieren, 1 kapelmeester, 24 muzikanten, 17 manschappen, 15 rijpaarden, 2 trekpaarden.

Sterkte van een telefoonafdeeling: 1 kapitein, 3 luitenants, 1 wagenmeester, 1 wachtmeester, 4 d.d. officieren, 13 onderofficieren, 1 hoefsmid, 169 manschappen, 15 rijpaarden, 86 trekpaarden.

Sterkte van een postduivensectie: 1 luitenant, 2 onderofficieren-postduivenverzorgers, 5 manschappen, 2 trekpaarden.

Sterkte van een luisterafdeeling: 1 kapitein, 4 luitenants, 1 wagenmeester, 1 wachtmeester, 5 d.d. officieren, 12 onderofficieren, 1 hoefsmid, 99 manschappen, 24 rijpaarden, 36 trekpaarden.

Staf van de motorafdeeling: 2 hoofdofficieren, 1 luitenant, 1 officier van gezondheid, 1 opzichter van de werkplaats, 1 werkmeester, 1 geweermaker, 2 betaalmeesters, 1 wagenmeester, 3 d.d. officieren, 3 onderofficieren, 1 hulpgeweermaker, 22 manschappen.

Sterkte van een motorcompagnie: 1 kapitein, 2 luitenants, 1 wagenmeester, 1 sergeant-majoor, 3 d.d. officieren, 15 onderofficieren, 128 manschappen.

Staf van een treinafdeeling: 1 hoofdofficier, 1 luitenant, 1 officier van gezondheid, 2 paarden-artsen, 1 geweermaker,

1 zadelmaker, 1 wagenmeester, 2 onderofficieren, 10 manschappen, 5 rijpaarden, 4 trekpaarden.

FRANKRIJK. VI.

Het Fransche Leger bestaat uit:

25 Legerkorpsen.

16 Korpsen voor het binnenland.

4 Korpsen voor dekking (6e, 7e, 20e, 21e).

1 Korps in Algiers (19e).

1 Koloniaal Korps.

3 Korpsen behorende tot het Rijnleger (30e, 32e, 33e).

6 Divisiën Cavalerie.

De Algemeene Artillerie Reserve, bestemd om de artillerie der Legers en Legergroepen te voorzien. Deze bestaat uit: 20 Regimenten geschut van 75 m.M., 10 Regimenten zwaar geschut met motortractie, 9 Regimenten voetartillerie, 2 Regimenten bergartillerie van 65 m.M. en 4 Regimenten loopgraafgeschut elk à 10 groepen.

3 Brigades Tanks elk bestaande uit 3 Regimenten à 3 Bataljons Lichte en 1 groep zware Tanks.

15 Luchtvaart-Regimenten waarvan 3 van Jachtvliegtuigen, 5 van Bombardements- en 7 van Waarnemingsvliegtuigen, waaronder 2 in Afrika.

2 Regimenten Kabelballons, het 1e à 4, het 2e à 3 Bataljons.

5 Luchtafweer-Artillerie Regimenten.

GROOT-BRITTANNIE. VI.

Territorial Army in Nieuw-Zeeland. In Nieuw-Zeeland bestaat dienstplicht voor de territorials. Beroepsofficieren bestaan er nagenoeg niet. Er is slechts een permanente staf van de kust-artillerie, benevens eenig personeel van de veld-artillerie (16 man kader voor elke batterij veld-artillerie). Ieder mannelijk inwoner treedt op zijn 15e jaar als cadet in de territorials. Hij blijft 4 jaar cadet; wanneer hij 19 jaar oud is, gaat hij onder bepaalde omstandigheden over bij de territorials. De cadets worden op 14- en 15-jarigen leeftijd lichamelijk geoefend, op 16-, 17- en 18-jarigen leeftijd worden zij militair voorbereid.

Wanneer zij 19 jaar oud zijn, worden zij gedurende twee tot zes weken, alnaar hunne geoefendheid, in een kamp getraind. Tijdens dezen kamptijd heeft een selectie plaats. De meest geoefenden gaan voor drie jaar over bij de territorials. De verplichtingen als territorial bestaan, over het geheele tijdperk verdeeld, uit: 14 dagen kamp, 12 oefeningsdagen van 6 uur, 30 oefeningen van 1 1/2 uur en jaarlijks een schietcursus, gedurende welke 150 houders verschoten worden. Men kan de oefeningen aaneensluitend afwerken, hetwelk neerkomt op 28 dagen kamptijd. De ontwerpers van deze organisatie hebben zich nadrukkelijk op het standpunt gesteld, dat een onverhoedsche aanval op Nieuw-Zeeland uitgesloten is.

Territorial Army in het Moederland. De Britsche Regeering heeft gemeend, dat het raadzaam is een gedeelte van de organisatie in handen van de civiele autoriteiten te leggen. Daartoe is in ieder graafschap een commissie ingesteld, gedeeltelijk uit militaire, gedeeltelijk uit burgerleden bestaande (county association). Voorzitter van de commissie is de „Lord-Lieutenant” (hier Commissaris van de Koningin). De voornaamste zorg van de Association is de recrueteering, die bevorderd wordt door de plaatselijke bekendheid en invloed van de burgerleden. Alles wat het zuiver militaire gedeelte van de territorials betreft, houdt het Departement van Oorlog in eigen hand; de rest delegeert het aan de county-association. De instructeurs zijn onderofficieren van het beroepsleger, die ter plaatse gedetacheerd worden en boven hunne bezoldiging een kleine toelage genieten. Er zijn 6 à 8 sergeanten-instructeur per bataljon beschikbaar. De detachering mag niet langer dan 5 jaren duren, om vastroesting te voorkomen.

ZWEDEN. II.

Najaarsoefeningen.

Tijdens het socialistische ministerie Branting zijn de groote najaars-manoeuvres evenals de Regimentsoefeningen op normale wijze gehouden. Aan de groote manoeuvres, welke onder leiding van den Koning (van 26/9 tot 3/10 '20) plaats hadden, namen deel:

I^{ve} Legerkorps: geheel.

Ie Legerkorps: Halland-Inf^{ie} Rgt, Noord-Schoonsche Inf^{ie} Rgt, Schoonsche Dragonder Rgt, het Schoonsche Kroonprinszuzaar Rgt, Vendes Art. Rgt, alsmede een gedeelte van de Schoonsche étappen-troepen.

I^{ie} Legerkorps: Smälands Art. Regt.

Ve Legerkorps: Geheel, met uitzondering van Upplands Inf. Regt. Het oordeel van de pers over deze oefeningen luidde zeer ongunstig.

Beroepskader. Het verloop onder het beroepspersoneel van het Zweedsche leger is onrustbarend groot. Volgens de organisatie moet het leger 12.916 beroepsmilitairen bevatten; in September '20 waren er slechts 6081 in de sterkte.

Uitrusting: De legercommissie vraagt aanschaffing van: schok- en tijd-handgranaten, gasmakers, lichte mitrailleurs, anti-ballon-geschut, infanteriekanonnen, bommenwerpers, geweergrenaten, rook (mist) ontwikkelaars, anti-tank wapens, autokanonnen, vliegtuigbommen, lichtpistolen, zware granaatwerpers, afstandmeters voor de artillerie, benevens de voorbereiding tot het vervaardigen van vergiftige gassen.

Inhoud van Tijdschriften (N. O. I.).

Indisch Militair Tijdschrift, October nummer.

Het eerste artikel is een vervolg van de beschouwingen over den veldtocht in Duitsch-Afrika van de hand van Kapitein van Renesse. De schrijver behandelt hierin het tweede hoofdtijdperk, van Februari tot September 1916.

De Majoor der Artillerie C. D. Lagerwerff geeft een korte beschrijving van de wijze, waarop èn in 1870 èn in 1914 de 1e Pruisische Garde brigade werd vernietigd. Aan het slot van zijn opstel spreekt hij zijn gerechtvaardigde verontwaardiging uit over het feit, dat het gedenkteeken, gewijd aan de nagedachtenis der gevallen strijders te St. Privat opgericht, door de Franschen met dynamiet zou zijn vernield....

De heer P. besluit zijn beschouwingen over de behandeling van het Voorontwerp Inl. Militie in den Volksraad.

Als slot der artikelenreeks, het eerste deel van een blijkbaar uitvoerige beschouwing over „Militaire dienstplicht voor Inlanders in de Fransche Koloniën”, door Kapitein C. Marcus. (Zij, die in dit jaar in Den Haag vertoefden zullen zich herinneren, dat een lezing over dit onderwerp door Kapitein Marcus werd gehouden in de Afdeeling Den Haag van de N. I. O. V.).

Eenig mengelwerk en de Tijdschriftoverzichten tot besluit.

Orgaan N. I. O. V. October nummer.

Bepaalde artikelen, oorspronkelijke artikelen wel te verstaan, bevat dit nummer niet.

Na de „Mededeelingen van het H. B.” vinden we de verslagen van een tweetal lezingen te Meester Cornelis en Buitenzorg gehouden over de deprimeerende invloeden welke het leger ten ondergang voeren. Verder een beschouwing van „Verlofganger” over de verlofstraktementen en pensioenen en enkele uit pers of tijdschrift overgenomen opstellen. Benevens de gewone rubrieken: „uit Pers en Periodiek”, en „Boekbeoordeeling”.

Boekaankondiging.

De Jagers van van Dam (1830—1839) met 7 Platen, door W. E. VAN DAM VAN ISSELT, Majoor van den Generalen Staf. *Amsterdam*, VAN HOLKEMA EN WARENDORF.

In de eerste plaats breng ik gaarne hulde aan den ijverigen en bekwamen directeur van de Hoogere Krijgsschool, den Heer Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf W. E. van Dam van Isselt, die ons in een fraai, door portretten, platen en kaarten geïllustreerd boekdeel van ruim twee honderd bladzijden, op boeiende wijze de geschiedenis verhaalt van een der voornaamste vrijwillige korpsen uit den Metalen-Kruis tijd. Hij heeft zich daarbij niet bepaald tot een relaas van de oprichting van het korps en de eigenaardige zich daarbij voordoende moeilijkheden van allerlei aard — veelal het gevolg van te weinig hulp en steun van gouvernementswege —; niet enkel tot de wapenfeiten, waaraan de Jagers van van Dam hebben deelgenomen, maar deze tevens in verband gebracht met het verloop der krijgsgebeurtenissen gedurende de jaren 1830 en '31.

Zijn oud-oom Edmond Willem van Dam van Isselt had, vóór diens benoeming bij K. B. dd. 28 October 1830 tot Majoor, wél militairen dienst verricht, maar geen eigenlijke militaire opleiding genoten. Van zijn tiende tot twaalfde jaar (1806—1808) bezocht hij als cadet-adspirant bij het korps artillerie de militaire school te Amersfoort, doch werd in 1812 te Utrecht ingeschreven als student in de godgeleerdheid. Hoewel wegens deze studie vrijgesteld zijnde van den krijgsdienst, bood hij op 17 November 1813, één der eersten, zijne diensten aan den Souvereinen Vorst. Als Tweede-Luitenant bij het 1e Regiment Dragonders van Timmerman woonde hij de blokkade van Naarden bij, verkreeg daarna op verzoek eervol ontslag, doch nam ná Napoleons terugkeer van Elba onmiddellijk weer dienst bij de Compagnie Utrechtsche Jagers te paard, en verrichtte in Juli en Augustus 1815 mede den tocht naar Noord-Frankrijk. In October d. a. v. kreeg hij eervol ontslag en maakte zich, als lid der Provinciale Staten en lid van de Tweede Kamer voor Gelderland, verdienstelijk op parlementair gebied.

Vijf dagen ná het oproer te Brussel (24 Augustus 1830) stelde de heer van Dam weder den Koning zijne diensten beschikbaar, welk aanbod werd gevolgd door de „kwalificatie” tot oprichting van een compagnie, welke zijn naam zou dragen.

Hoe belangrijk ook op zichzelf, laten wij korthedshalve de bij-

zonderheden betreffende de oprichting, recruteering, bewapening, oefening (van October t/m December 1830), der ten slotte ruim 250 Jagers sterke compagnie onbesproken, tot wij ze op 14 Januari 1831 het kantonnement Wijk-bij-Duurstede zien verlaten om naar Nijmegen te marcheeren: volgens de bladen dier dagen „mede nemende „de achtting en genegendheid van alle Wijkenaren”; terwijl Nijmegen's ingezetenen roemden „de manhaftige houding van elk der Jagers, „de schoone wapenrusting, de juiste uitvoering van hunne wapen- „oefening, de fraaie uniform, de orde welke men bij het korps op- „merkte, hetgeen daaraan den schijn gaf van een sedert lang bestaan „hebbende krijgsbende”. De Jagers van van Dam strekten als voorbeeld ter navolging in Nederland.

De legercijfers van 1830 vertolken onwederlegbaar, dat 's-Konings proclamatie van 5 October, welke het volk van oud-Nederland „te wapen” riep tot demping van den opstand en bestrijding van den zuidelijken broederstam, aanvankelijk geenszins zooveel geestdrift wekte als schrijvers en dichters van dien tijd wilden doen gelooven. Verre van als 't ware de geheele beschikbare mannelijke bevolking onder de wapens te zien snellen, teneinde uit die menigte een regelmatig samengesteld geheel te vormen, meldden zich in November slechts 800 vrijwilligers voor onbepaalden-, 600 voor bepaalden tijd aan. Alleen het aantal vrijwilligers bij de dienstdoende schutterijen mocht belangrijk heeten; ook boden de jongelingsschap van Minerva en anderen aan om in afzonderlijke korpsen, 15 in getal, naast het leger dienst te doen: maar geen uitwerking van het beroep op het volk, zoo als de regeering zich had voorgesteld! Aanbiedingen van geld en goed geschieden te over, gelijk bij den wapenroep van den Souvereinen Vorst in Januari 1814; maar in het staande leger bleven in 1830 aanvankelijk duizenden plaatsen onbezet.

Bovendien — en dit mocht ergerlijk heeten — kwam in enkele gemeenten van Noord-Holland, Twenthe, het rijk van Nijmegen en het land van Maas en Waal, inzonderheid bij de Roomsche Katholieke bevolking, veelvuldige weigering voor van schutterlijken dienst: in beide laatstgenoemde districten in navolging hunner vaderen in 1814, waartegen de toenmalige regeering veel te zwak was opgetreden. Ook nu maakten de aanstokers tot dienstweigering den zwakken en onkundigen diets, dat de Koning geenszins over een voldoende aantal troepen beschikte, dat de oproeping der schutters om buiten de gemeente te dienen strijdig was met de grondwet, dat de uitbreiding van België zou leiden tot verlichting van dienstplicht en andere sophismen en leugens. Toen alle middelen om de onwilligen te beteugelen faalden, achtte de Gouverneur van Gelderland 't noodig den burgemeesters in de weerspannige streken de sterke hand te bieden. Het bevel over de daartoe bestemde troepen — de Jagers van van Dam, detachementen Utrechtsche- en Geldersche schutterij, infanterie, cavalerie en een afdeeling rijdende artillerie, te samen 43 officieren,

1360 onderofficieren en manschappen met 232 paarden — werd opgedragen aan Majoor van Dam, wien het in Januari 1831 gelukte door doeltreffende maatregelen en het bezoek aan een vijftiental dorpen in het Maasch-Waalsche, de dienstweigeraars tot hun plicht te brengen. Hem herinnerde heel zijn verdere leven het ridderkruis van den Nederlandschen Leeuw aan de deugdelijke wijze, waarop hij zijn korps had samengesteld en geoefend, mede aan de goede leiding van den „veldtocht” in het Maas-Waalsche; door spotters genaamd de „spek-campagne”, in zooverre de deelnemers daaraan in de Geldersche dreven meer dan gewone smaak voor de rantsoenen op het platteland hadden aan den dag gelegd: een ander refrein van het Jagerslied:

De Jagers van Van Dam,
Die houden zooveel van spek en ham.

Gedurende den Tiendaagschen Veldtocht ontmoeten wij de Jagers bij de tweede brigade de Favauge van de eerste divisie onder bevel van Luitenant-Generaal J. baron van Geen.

Het verhaal van den veldtocht door den Heer van Dam van Isselt geeft ons op twee plaatsen aanleiding tot aanvulling en bespreking: op blz. 69, betreffende het operatieplan voor den veldtocht; op de blzn. 68, 85 en 95, aangaande de verrichtingen van de eerste divisie; daarmede van de Jagers van van Dam op 12 Augustus bij Leuven.

Prins Frederik der Nederlanden, tot 1 Augustus 1831 opperbevelhebber van het Mobiele leger in Noord-Brabant, had met het oog op hervatting der vijandelijkheden voornamelijk twee operatieplannen uitgewerkt. Het eerste ging uit van de onderstelling, dat de Belgische strijdkrachten — van de Noordzee tot Luxemburg verbrokkeld in vijf legers: dat van Vlaanderen benoorden Brugge en Gent, de troepen tot verdediging van Antwerpen, het Schelde-leger met het hoofdkwartier te Schilde tusschen Antwerpen en Herenthals, het Maas-leger bij Hasselt en het leger van Luxemburg om Arlon — gelijktijdig in Zeeuwsch-Vlaanderen en op één of meer punten in Brabant zouden vallen, waarbij dan ons Mobiele leger hen aanvankelijk moest tegenhouden en teruggedrijven om vervolgens tot het offensief over te gaan, met Brussel als strategisch object. Volgens het andere ontwerp trad het Nederlandsche leger aanvallend op in de richting van Antwerpen, teneinde met behulp van de door Chassé bezette citadel de stad te vermeesteren, slag te leveren aan de Belgen en over Lierre naar Brussel te trekken. Aangezien de afstand van Breda over Lierre naar Brussel hemelsbreed ongeveer 85 kilometers bedraagt, rekende Prins Frederik onder gunstige omstandigheden Brussel binnen vijf dagen te bereiken. De Koning had aanvankelijk volle goedkeuring aan laatstvermeld plan gehecht, maar zwichtte later — onbegrijpelijk — voor den invloed en de verkeerde voorspiegelingen van den kolonel de la

Sarraz. Deze hoofdofficier was in December 1830 door den Koning naar Aken gezonden, teneinde de gemeenschap met de door de Belgen nagenoeg geheel ingesloten vesting Maastricht te bevorderen, te berichten omtrent de anti-Coburgsche gevoelens en de Oranjegezindheid te Luik, tevens langs dien weg geloofwaardige opgaven te verkrijgen omtrent de sterkte, samenstelling en dislocatie van de Belgische krijgsmacht. De brieven van de la Sarraz luidden altijd even hoopvol omtrent een ontworpen tegenomwenteling te Luik.

Ofschoon in het voorjaar van 1831 te Gent en te Antwerpen opgestookte orangistische bewegingen mislukten, bleef kolonel de la Sarraz met aandrang pleiten voor gunstigere kansen in het Luiksche. Het Maas-leger van Dainé verdiende volgens hem weinig vertrouwen. Daarentegen wijdde hij breed uit omtrent de geestdrift, waarmede men te Luik 's Konings verklaring van 22 Juni 1831 aan de conferentie te Londen had begroet, namelijk: dat Z. M., wanneer de Mogendheden zich niet hielden aan de door haar gestelde grondslagen der scheiding van Noord- en Zuid-Nederland van 18 en 20 Januari 1831 — door de Conferentie genoemd „arrangements fondamentaux et irrévocables” — voor eigen rekening zou handelen. Door deze opgeschroefde voorspellingen, tezamen met verkeerde adviezen door enkele van 's Konings raadslieden — zelfs één van Zijner Majesteit's stalmeesters waagde zich aan het ontwerpen van een operatieplan! — kwam de Koning op 18 Juni geheel terug op het ontwerp van Prins Frederik om rechtstreeks naar Brussel te trekken. Eigenhandig bewerkte de Koning nu, onder den jammerlijken invloed van de la Sarraz' drogredenen, een ontwerp om zich meester te maken van de Demer-vallei, vervolgens in de open ruimte tusschen de vér verspreide Belgische legers van de Schelde en de Maas door te dringen en deze achtereenvolgens te verslaan: dus, een strategische doorbreking. Met het Maasleger rekende de Koning gemakkelijk spel te hebben. Was dit verslagen, dán lag de weg naar Tongeren open en zou, volgens de la Sarraz, de provincie Luik aanstonds bijvallen, terwijl men tevens in gemeenschap kwam met Maastricht. Daarna zou het Scheldeleger in de richting van Leuven worden opgezocht en verslagen. De overigens zoo kundige Chef van den Generalen Staf, baron de Constant, wist den Koning niet terug te brengen van het plan om Brussel, inplaats van rechtstreeks, langs een omweg van 150 kilometers, op z'n vroegst in zeven dagen, te bereiken. Hoewel de brieven van de la Sarraz op Prins Frederik, bij wantrouwen der Belgische orangisten, niet den minsten invloed hadden uitgeoefend, zwichtte hij helaas! evenals ten vorigen jare bij de sterke bezetting van Brussel, voor 's Konings wil. Hij vereenigde zich tegen eigen zin, behoudens eenige wijzigingen van ondergeschikten aard, met het nieuwe ontwerp.

's Konings vertrouwen op de la Sarraz is bitter beschaamd, Brussel, het strategische object, niet bereikt. Ofschoon Prins Fre-

derik alleszins was teleurgesteld door het op 18 Juni door zijn vader vastgestelde nieuwe operatieplan, heeft hij zich toch te zamen met zijn broeder, den Prins van Oranje, met de grootste zelfverloochening ingespannen om den veldtocht tot een goed einde te brengen. — Ook gedurende het beleg van de citadel van Antwerpen in 1832 zond de la Sarraz alleszins verkeerde berichten aan Chassé.

Toen dan ook de la Sarraz in 1843 het beleid van de buitenlandsche zaken aanvaardde, kon Prins Frederik zich niet weerhouden zijn verbazing over deze benoeming uit te spreken. Als minister van buitenlandsche zaken achtte hij de la Sarraz even „étranger aux affaires”, als in 1831 aan de veldheerskunst. Diens inzichten aangaande de grondwetherziening (1847) gaven nogmaals Prins Frederik gelijk.

Het minder gunstige oordeel van den luitenant-kolonel Van Dam van Isselt omtrent de manoeuvre van de Eerste divisie op 12 Augustus 1831 onderschrijven wij ten volle.

Nadat het Mobiele leger bij den terugtocht van Daine naar Luik en, wegens de aldaar mislukte tegenomwenteling, van Hasselt over St. Truijen naar Thienen was getrokken, schreef de Prins van Oranje op 10 Augustus vandaar aan den koning, . . . „Demain le 11 (Aôut) la 2e division sous le duc Bernard (Saxe-Weimar) doit faire un mouvement sur sa gauche . . . vers le soir il doit occuper les ponts sur la Dyle en avant de ce bois. Le 12 de grand matin il doit passer le Dyle et prendre la traverse pour tourner la position de la Montagne de fer, et se placera sur le plateau faisant face vers Louvain et il tâchera de s'étendre de manière à occuper la route de Malines. La 1re division (van Geen) avancera de Diest demain sur la route de Louvain et se tiendra vers St. Jooris Winge caché derrière les bois qui s'y trouvent et elle tâchera soit demain soir ou après-demain, le 12 au matin, de s'emparer des ponts sur la Dyle et sur le canal; elle les passera le 12 pour faire sa jonction avec le duc Bernard . . .”

De Prins van Oranje wenschte zodoende het bij Leuven staande Schelde-leger in te sluiten, vervolgens naar Brussel te trekken. Daartoe moest de hoofdmacht van het Mobiele leger, ongeveer 20.000 man, het Schelde-leger in front aanvallen, terwijl andere afdeelingen onder den hertog van Saksen-Weimar en generaal van Geen, ter halve sterkte, overeenkomstig den brief van den Prins aan zijn vader, Leuven ten Zuiden en ten Noorden omtrekkende, de wegen over Tervueren, Cortenbergh en naar Mechelen zouden bezetten, Leuven van de westzijde aantasten, ten einde het Schelde-leger te omsingelen.

De door de brigade lichte cavalerie en anderhalve rijdende batterij versterkte tweede divisie (Saksen-Weimar) heeft op 12 Augustus

schitterend aan haar opdracht voldaan. Daarentegen leidden deels de gevechtssomstandigheden er toe, dat aan de beschikking voor de divisie van Geen om nabij St. Adrien met de brigade Schuurman over de Dyle en het kanaal te gaan, langs Herent aan de divisie Saksen-Weimar op den Yzeren Berg de hand te reiken, daarna gezamenlijk Leuven aan te vallen, geen gevolg is gegeven. Hoewel de divisie-commandant onwederlegbaar verantwoordelijk bleef voor het niet-opvolgen der door den opperbevelhebber gegeven beschikkingen, blijkt 't bij studie der verrichtingen van de divisie van Geen op 12 Augustus, dat de overijlde verrichtingen van zijne onderbevelhebbers — den luitenant-kolonel Gey en kolonel Cleerens — een deel dier schuld dragen. Ofschoon dientengevolge, — om met den overste van Dam van Isselt te spreken, (blz. 84) — „aan het Jagerkorps de gelegenheid ontging „om deel te nemen aan een beslissenden zet uit den Tiendaagschen „Veldtocht” — geheele insluiting van het Belgische Schelde-leger — hadden de Jagers zich op 12 Augustus reeds in den vroegen morgen onderscheiden bij het kasteel de Wies tegenover de colonne Nielon, later nogmaals op de westelijke helling van den Looberg, onder de leiding van den generaal de Constant, aan het hoofd der brigade de Favauge tegenover den Belgischen linkervleugel, welke bij deze beweging in de vlakke terugtrok.

Na de beschrijving van den Tiendaagschen Veldtocht en de uitreiking van de Metalen Kruisen wordt door den Schrijver uitvoerig stilgestaan bij het leven in de Noord-Brabantsche kantonnementen, de kritieke tijden (Juli tot en met December 1832), de geleidelijke demobilisatie, welke later volgde. Daar het korps niet meer tot krijgsdaden geroepen werd, kan 't niet verwonderen, dat zich, vooral na 1832, nagenoeg gelijke verschijnselen in het troepenleven voordeden, welke wij gedurende de laatste jaren van het onlangs afgelopen mobilisatie-tijdperk hebben kunnen opmerken — „l'histoire se répète!”

Bij besluit van 11 Juni 1839 verklaarde koning Willem I alle vrijwilligers, die aan zijn roepstem „te wapen” op 5 October 1830 gehoor gegeven, met voorbeeldeloze geestdrift en lofwaardige trouw hunne plichten vervuld hadden, te ontslaan. Ongeveer een maand later nam Edmond Willem van Dam van Isselt afscheid van zijne krijgsmakkers. Hoezeer dezen hun' aanvoerder hadden leeren achten, vertolkte één hunner bij diens overlijden op 9 Februari 1860:

„Ware 't noodig geweest, wij hadden ons voor onzen Groot-„Majoor tot den laatsten man laten doodschieten, voor ze hem één „haar hadden gekrenkt.”

Selamat Djalán (Goede Reis). Maleisch voor de praktijk, door H. J. VERMEER, Oud-Kapitein O. I. L. Met voorwoord van BAGINDA DAHLAN ABDOELLAH, Leeraar in de Maleische taal a. d. universiteit te Leiden. 's Gravenhage, 1920. ZUID-HOLL. BOEKENHANDELSDRUKKERIJ. Prijs f 2.50.

Van de hand van den gewezen Kapitein der Infanterie H. J. Vermeer is verschenen een werkje, dat ten doel heeft, aan hen, die voor de eerste maal naar Indië vertrekken, op eenvoudige en onderhoudende wijze de Maleische spreektaal te leeren.

Hij tracht dat te bereiken door in den in het Nederlandsch geschreven tekst hier en daar, geleidelijk meer — en in den aanvang met de vertaling er naast — Maleische woorden en uitdrukkingen op te nemen, om later geheele Maleische gesprekken, brieven en courantenberichten te behandelen.

De geheele reis per mailboot wordt er bij behandeld en zodoende krijgt de reiziger gelegenheid, met behulp van het boekje, zich reeds op het schip en onmiddellijk bij aankomst in Indië, zelf te helpen.

Het boekje is vlot geschreven, bevat zeer nuttige wenken en zal, indien de lezer ijverig wil medewerken, zeer zeker in staat zijn, hen de taal naar behooren te leeren. Deze voorwaarde dient aanwezig te zijn, — evenals trouwens bij elke methode tot het leeren van een taal — want, en dat is onze eenigste bemerking, het boekje is nu en dan niet al te gemakkelijk.

De heer Bag. Dahlan Abdoellah, leeraar in de Maleische taal a. d. Leidsche Universiteit voorzag het boek van een aanbevelend voorwoord.

Wij twijfelen er niet aan, of het werk van Kapitein Vermeer zal zijn weg vinden en aan zijn bestemming voldoen.

Een tweede druk is, naar wij vernamen, reeds in bewerking. En wij wenschen het werkje daarbij „Selamat Djalán”!

W.

Nederland, waak over Uwe Weermacht! door F. N. F. VAN DER SCHRIECK, Kapitein der Infanterie. Venlo, 1920. Elect. drukkerij FIRMA W. VAN DER SLOOT.

In zijne korte brochure beperkt S. zich tot eenige beschouwingen over het vraagstuk van den vrijwilligen landstorm (Vr. L. S. M.).

Werd de Vr. L. S. M. oorspronkelijk geroepen tot steun van 't gezag, thans is hij geheel van karakter veranderd, sedert de „Vrijwillige Landstorm-Beschikking” van 1 October 1920 de mogelijkheid opent om bij dit instituut een diploma van individueel geoefend soldaat te verwerven, waarmede het recht op eene verkorting van den eerste-oefeningstijd met 4 maanden wordt verkregen. Vermoedelijk geeft dit diploma ook vrijstelling van den oefenplicht.

We zijn het met S. eens, dat, zoolang de kans op vrijloting van dienstplicht vrij groot blijft, de liefhebberij voor het behalen van dat diploma niet zal meevallen, tenzij de oefenplicht werkelijk meer dan de vrijwillige voorbereiding voor het diploma van den jongeling vordert.

Dat deze voorbereiding bij den Vr. L. S. M. het meeste nut zal afwerpen en dat de animo hiertoe belangrijk zal toenemen, indien deze voorbereiding gedurende 2 jaren, elk van 200 oefeningsuren, onmiddellijk vóór den dienstplichtigen leeftijd en bij een algemeenen dienstplicht plaats heeft, is o. i. niet voor tegenspraak vatbaar.

Eveneens onderschrijven we geheel S.'s meening, dat van die oefeningen alleen nut is te verwachten, indien over bekwame instructeurs, bij voorkeur beroepspersoneel, zooveel noodig aangevuld door verlofskader, wordt beschikt. Dit zal tevens de goedkoopste weg zijn wanneer, wegens vermindering van het aantal beroepsofficieren en -onderofficieren, hiervan een groot aantal beschikbaar komt, waaraan echter toch nog gedurende vele jaren de Staat belangrijke financieele verplichtingen heeft.

Wij bevelen de lezing der brochure warm aan.

C.